

Denne artikkelen kan kopieres fritt og videreformidles til andre.

En forutsetning er at navn på utgiver (Strinda historielag), årbokas årstall og forfatter(e) oppgis.

Det må ikke foretas endringer i artiklene.

Det er ikke tillatt å skanne eller kopiere bilder i bøkene for bruk i andre sammenhenger.

Dalen - fra husmannsplasser til blindeskole og høgskole

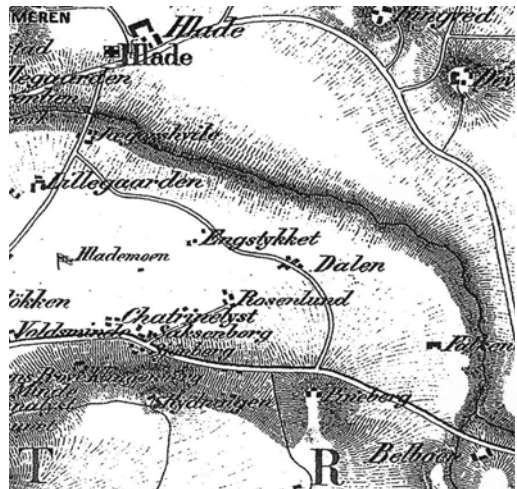
Av Kjell Furuset

Dalen er en tradisjonsrik landeiendom mellom Leangen og Lademoen. Når vi kommer Innherredsveien, ligger den monumentale hovedbygningen fornemt tilbaketrukket for enden av en lang allé. Dette er den gamle skolebygningen fra 1912 som ble reist som Dalen offentlige skole for blinde, men som i dag rommer Dronning Mauds Minne Høgskole. Gjemt bak hovedbygningen ligger to mer beskjedne tømmerbygninger. De utgjør de siste restene av det gamle gårdstunet fra 17-1800-tallet. Den gang var Dalen en idyllisk lystgård som føyde seg inn i rekken av herskapelige lystgårder som rike handelsborgere i Trondheim hadde anlagt i byens omegn. Navnet kommer av den nå forsvunne Ladalen som avgrenset eiendommen mot nord. Her hadde en liten bekk gravd ut en markert bekkedal i den leirholdige grunnen. I nyere tid het bekken Labekken, men i eldre tid ble den alltid kalt Lusbekken. I dag er bekken lagt i rør og dalen gjenfylt med masse.

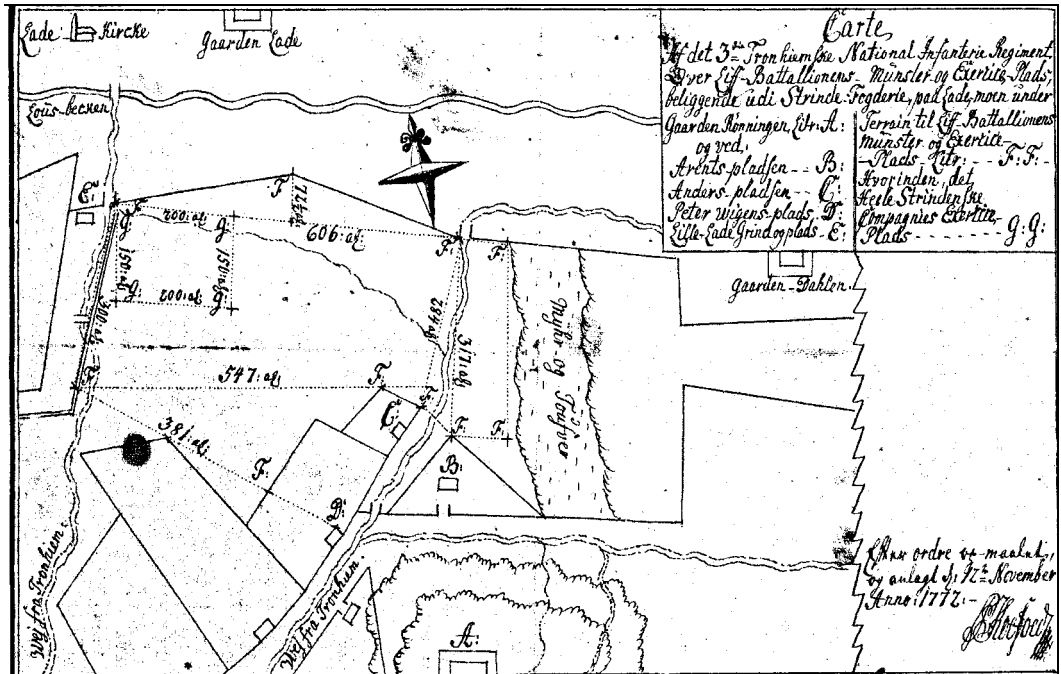
De første rydningsmennene

Dalen er en relativt ung gårdsdannelse fra midten av 1700-tallet. Før den tid lå det to-tre husmannsplasser her, og på midten av 1600-tallet var området udyrka. Da var grensene mellom Lade, Ring-

ve, Devle og Rønningen ennå uklare og Dalen og Lademoen felles utmark. Likevel tillot grunneierne husmenn å slå seg ned i området. Dette førte til uenighet og strid, og i 1699 starta en langvarig prosess mellom Rønningen og Lade¹. Den første rettssaken fant sted 1.-2. mai 1699 på en av husmannsplassene på Dalen². Striden gjaldt et område lenger nede på Lademoen som både eieren av Lade og eieren av Rønningen gjorde krav på. Begge førte en rekke vitner, for det meste husmenn og tjenestefolk som

Lademoen og Dalen med Ladalen og Labekken (1866). Bekken hadde utspring på Moholt og Angelltrøa og gikk forbi Bromstad, Belbuan og Dalen før den rant ut i fjorden ved Ladehammaren. På begynnelsen av 1960-tallet ble bekken lagt i rør og dalen gjenfylt med masse. Utsnitt av kartbladet "Trondhjem med nærmeste Omegn" (1866). Gjengitt med tillatelse av NGO.

Militært kart over Lademoen med Lusbekken ("Lous-becken") og gårdene Lade, Dalen og Rønningen (Rønningen markert med bokstaven A). 1772. Områdene merket FFFF og GGGG var ekserserplasser tilhørende Trondhjemske Infanteriregiment og Strindenske Compagnie (omtrent der Lademoen kirkegård ligger i dag). Mellom ekserserplassene og Dalen var det utmark med myr og tuer ("Myhr og Toufver"). Kartsamling Inr. 205, Statsarkivet i Trondheim.

hadde tjent på Lade eller Rønningen. For Rønningen vitnet blant andre husmennene Per og Pål Dalen som hadde rydda hver sin plass på Dalen på slutten av 1600-tallet. Ved rettssaken bodde Per på Stokkdal, men forklarte at han var "den første Rødningsmand paa den Eene Rønnings Huusmandspladser ved Luusbechen" og at han hadde bodd her i åtte år. Pål fortalte at han for 28 år siden (dvs. i 1671) hadde rydda en annen husmannsplass på Dalen, og at han den gang hadde hørt at Lusbekken skulle være grense mellom Lade og Rønningen. De andre vitnene mente imidlertid

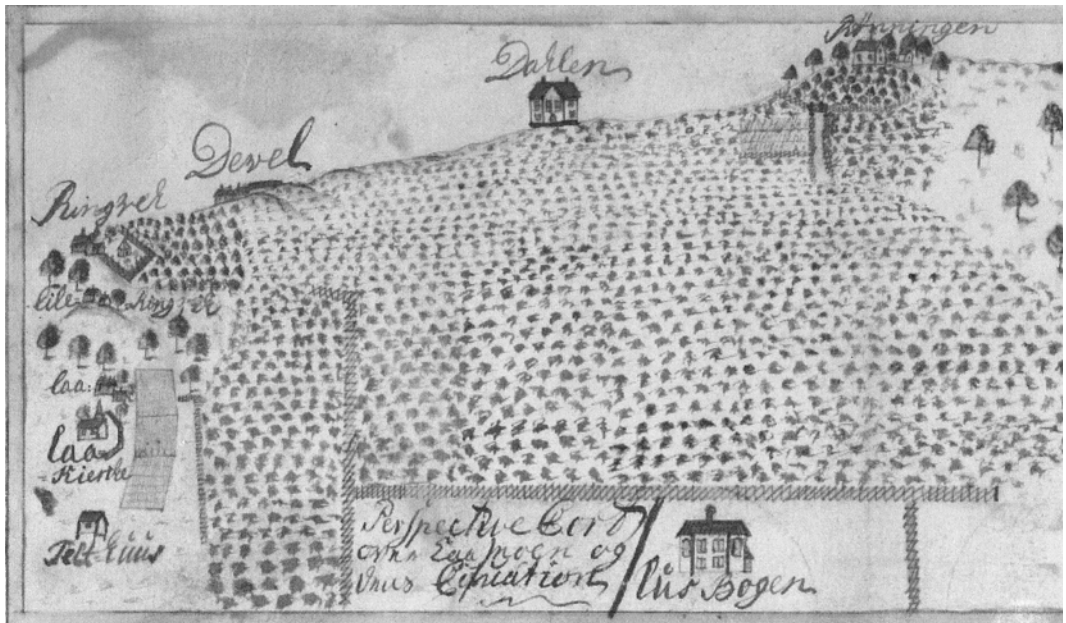
at Lade hadde hevdvunne rettigheter sør for bekken. Flere som hadde tjent på Lade, kunne fortelle at de hadde vært med å hogge gjerdefang ved ei lita tjønn nedenfor Rønningen. Andre fortalte om hvordan kyrne fra Lade og Rønningen gikk fritt omkring på Lademoen vår og høst. Derfor kom retten til at det omstridte området måtte tilkjennes Lade. Saken gikk imidlertid videre i rettsystemet og endte med at Lade mistet alle rettigheter sør for Lusbekken.

Husmannsplassene blir solgt

I 1731 ble husmannsplassene på Dalen solgt til rådmann Hans Horneman med skjøte av 18. februar 1735. Eiendommen ble imidlertid ikke skyldsatt og matrikulert før 1769³. Da opplyste sønnen Henrik Horneman at eiendommen besto av "2 om ikke 3 huusmands pladser Ned Dahlen kaldet, opryddede af den til disse 3 gaarde [dvs. Rønningen, Ringve og Devle] liggende fælles udmarck". Salget skapte ny usikkerhet rundt eiendomsforholda, og i 1738 reiste eierne av Ringve og Devle sak for å fordele fellesmarka mellom gårdene. De neste år ble det holdt en rekke åstedsforretninger på Devle⁴. Ved åstedsforretning 16. mai

1740 var blant andre brødrene Jon (55 år) og Per (53 år) Persen innkalt for å redegjøre for Dalsplassene. Foreldrene deres hadde vært husmenn på Dalen i en årrekke, og brødrene forklarte at foreldrene først hadde overtatt den innerste Dalsplassen etter en gammel mann som het Gunder. Der hadde de bodd i sju år før de flytta til den nederste Dalsplassen ca. 1714. Her ble de boende til faren døde for 14 år siden. Et annet vitne (86 år) kunne huske både Per og Pål Dalen og en mann som ble kalt Ola Kusk som hadde bodd på Dalsplassene tidligere.

Dalsplassene hadde beiterett i Rønningensmarka, men ved skyldsettingsforretningen kom det fram at eieren av

Utsnitt av "Perspective Cort over Laa Moen og dens Cituation" med gårdene Lade, Ringve, Devle, Dalen og Rønningen i bakgrunnen. Statsarkivet har datert kartet til ca. 1750. Den gang var Lademoen ei åpen slette med lyng og einerkraut. Tegningen på kartet er det eneste kjente bildet av Hornemans hus på Dalen. Kartsamlingen Inr. 209, Statsarkivet i Trondheim.

Rønningen hadde gjerdet inn utmarka slik at det ble vanskelig å hevde beiteretten. Derfor var det ikke dyr på Dalsplassene. Sjøl bodde Henrik Horneman i byen der han hadde bygård med hester og kyr, og ved skyldsettingsforretningen ble det opplyst at ”der ikke holdes Creaturer paa Pladsen, men at høet bringes aarlig indtil byen Tronhiem hvor hand boer, og kand omtrænt beløbe sig til henimod 40 Sommer Læs høe”. Samtidig får vi vite at husmannsplassene var revet ”og en anden bygning i stæden opsadt”. Huset er avbildet på kartet på s. 9 over Lademoen fra midten av 1700-tallet.

Sjølstendig matrikelgård

Dalen var fortsatt del av Rønningen til husmannsplassene ble skyldsatt og matrikulert som egen gård i 1769. Da var Hans Horneman død for fem år siden og eiendommen overtatt av arvingene. Ved skyldsettingsforretningen var husmann Lars Mortensen Dalen og kona Berit Larsdatter innkalt for å gjøre rede for grenser og dyrkningsforhold. De hadde vært husmenn på Dalen i 15-16 år, men hadde flytta til Lademoen for tre år siden. Mot nord gikk grensa langs Lusbekken opp til husmannsplassen Devledalsplassen under Devle. Mot sør grenset eiendommen til Rønningen, og mot vest til felles utmark. Arealet er ikke oppgitt, men et kart fra begynnelsen av 1800-tallet (tegna av E. Heltberg) forteller at det var 104 ½ mæling (= 103 dekar). Jordsmonnet var ikke det beste, men enga sto frodig ”formedelst den

store bekostning, som mand kunde erfare, at derpaa maatte være anvendt” og høyavlingen var på 40 sommerlass høy. I tillegg var det 5 ½ mæling bygg og vinterrug. Den måtelige boniteten, sammen med det begrensede arealet av gården, gjorde at matrikelskylda ikke ble satt høyere enn ett øre. Husmannsplassene hadde hatt beiterett i Rønningmarka, og nå krevde arvingene samme rett for Dalen som sjølstendig matrikelgård. Dessuten krevde de rett til å hogge ved i felles utmark, samt rett til beite og seterdrift i Strinda tinglags allmenning.

Christian Lorck ny eier

I 1793 ble Dalen solgt til kjøpmann Christian Lorck i Trondheim med skjøte av 1797. Lorck var innvandrer fra Flensburg og en av byens ledende forretningsmenn. Heller ikke han bodde på Dalen sjøl, men brukte gården som lystgård og avlsgård og overlot drifta til en husmann. Som på gårder flest, ble det drevet allsidig jordbruk med husdyr, korn og grønnsaker. I 1819 var besetningen én hest, sju kyr og seks sauer⁵. Lorck var meget hageinteressert og gjorde Dalen til et mønsterbruk for grønnsakdyrking. Til og med tobakk ble dyrka mellom mer matnyttige vekster som hodekål og rødbeter, skorsonérrot og artisjokk. Tabell 1 viser avlingene i 1808 og 1809.

Lorck fikk også anlagt en karussdam på eiendommen. Den fikk vatn fra en liten bekk som kom ned bakken vest for Lerkehaugen (der Persaunvegen går i dag).

Tabell 1:
Avlingene på Dalen 1808 og 1809.

Kilde: Gårdsregnskap Dalen, SAT

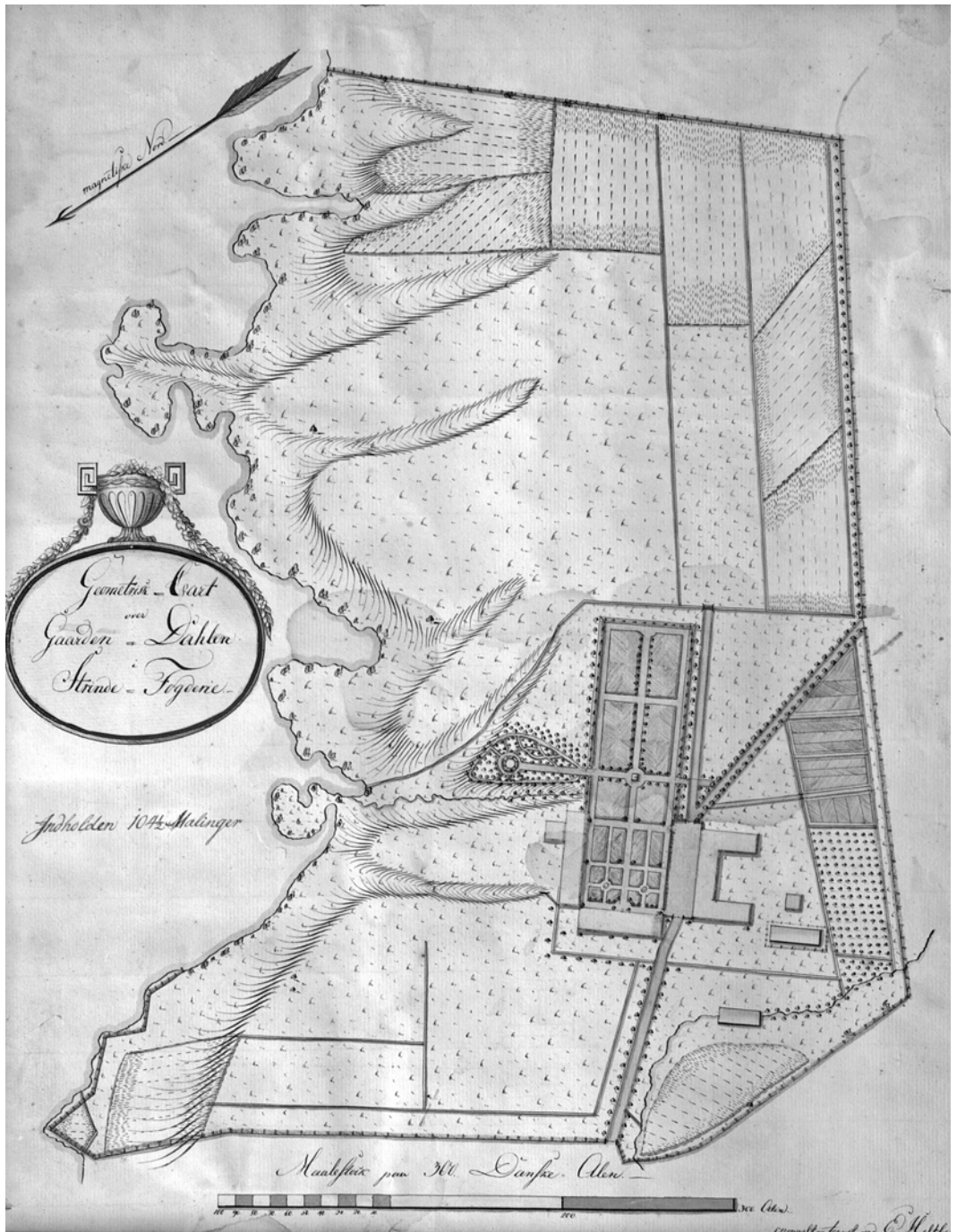
1 tønne = ca. 100 l, 1 kanne = ca. 2 l, 1 våg = 3 pund = 72 mark = ca. 18 kg.		
	1808	1809
havre	29 tønner	47 3/8 tønne
bygg		23 tønner
kålrot	44 tønner	72 tønner
poteter	19 1/2 tønne	12 1/2 tønne
agurker	72 mark	160 mark
pillertes	40 000 stk.	
sukkerertes	8000 stk.	
hodekål	400 stk.	
savoykål	250 stk.	
blomkål	300 stk.	300 stk.
grønnkål	360 stk.	350 stk.
knutekål	120 stk.	
rødkål		400 stk.
“smaa kaal”		280 stk.
artisjokk	60 stk.	170 stk.
purreløk	380 stk.	380 stk.
rødløk	60 stk.	214 stk.
sjalottløk	9 mark	10 mark
timian	33 mark	
sellerirot	1020 stk.	944 stk.
persillerot	1/4 tønne	1 tønne
pastinakk	1 1/2 tønne	1/2 tønne
rødbeter	1 1/2 tønne	2 1/2 våg
neper		2 tønner
botfeldske neper	1/2 tønne	
roer		1/4 tønne
gulrot	7 tønner	6 1/4 tønne
skorsonérrot	1/4 tønne	250 stk.
rips		34 kanner
stikkelsbær		9 kanner
tobakk		2 våg 24 mark
samlet salgsverdi	410 riksdaler	863 riksdaler

Dammen lå bak fjøset og ble også brukt til å forsyne fjøset med vatn. Dammen er nevnt ved branntakstene i 1823⁶ og 1837⁷ og besto til 1910, da den nye hovedbygningen kom rett over dammen.

I 1827 ble en parsell av Rosenlund og en parsell av Ringve kjøpt til, og i 1832 ble hele den delen av Pineberg som lå nord for landeveien til Innherred (nåværende Rønningsbakken) kjøpt og tillagt gården⁸. Etter dette var eiendommen på 237 mæling (233 dekar) og strakte seg fra Rønningsbakken i sør til Lusbekken i nord. Mot øst grenset gården til Falkenberg og mot vest til Rosenlund og Engstykket. Heltbergs kart viser gården før utvidelsene i 1827 og 1832⁹.

Glimt fra gårdsregnskapet

Handelshuset Lorck har etterlatt seg et stort arkiv. Det meste er forretningskorrespondanse, men det finnes også ei regnskapsbok for Dalen for 1808-1811 som gir et interessant innblikk i driften av gården¹⁰. Husmannen som hadde ansvaret for driften, fikk ei årslønn på 30 riksdaler, foruten naturalier i form av havre, bygg og rug. I tillegg sto en rekke daglønnete bygningsarbeidere på lønnslista. Vi får ikke vite hva de arbeidet med, men fjøset fikk nye sidefløyer, og gården fikk ny husmannsstue omtrent på denne tida. Byggeaktiviteten viser seg også ved innkjøp av tømmer og store mengder spiker og kvitt og rødt malingspigment. Arbeidsfolka skulle ha både mat og drikke, og gårdsregnskapet forteller om jevnlig forsyninger av

havre, bygg, sild, salt og fransk brennevin. Høsten 1809 var det også innkvartert dragoner (kavalerister) på Dalen.

Jorda ga korn, gras og grønnsaker. Graset ble tørket på hesjer, som den gang hadde horisontale stenger (rajer) av tre i stedet for jernstreng. Siden gården manglet skog, måtte alt trevirke kjøpes utenfra, og sommeren 1808 ble det kjøpt seks tylfter hesjestenger og fem hundre kornstaur. Produksjonen av smør var beskjedne 1 våg 1 pund og 8 mark (= ca. 26 kg). Ellers forteller regnskapsboka om innkjøp av bier og slakt av ender og gjess. I 1811 måtte Lorck betale én riksdaler for å få ei tann trukket av hesten. Dyreholdet var imidlertid for lite til at gården var sjølforsynt med gjødsel, og både i 1808 og 1809 måtte de kjøpe mer enn femti lass gjødsel utenfra. Hvert lass kosta 8-12 skilling. En annen utgiftspost var flere store innkjøp av trær. Høsten 1808 ble det kjøpt rogn og hegg, høsten 1809 hundre ikke nærmere spesifiserte trær, sommeren 1810 femti trær og høs-

ten 1810 hundre ospe- og rognetrær. Så vidt vi vet, var det ingen trær av disse artene i hagen, og det store antallet av like trær tyder på at trærne skulle brukes i de to alléene som førte inn til gården.

Gårdstunet

Heltbergs kart, sammen med branntakstene fra 1823 og 1837, gir et detaljert bilde av gårdstunet på begynnelsen av 1800-tallet. Bygningene lå i hestekoform med en stor hage i midten. Hovedbygningen var i to etasjer og 30 m lang og 10 m brei og inneholdt 19 rom, medregnet kjøkkenet. Noen av romma var imidlertid uten ovn og bare i bruk om sommeren. Under kjøkkenet var det en muret hvelvkjeller, ellers var bygningen kjellerløs. Taket var valmet og tekt med glasserte takstein. Etter stilen å dømme (klassisisme/empire) må huset være oppført rundt 1800, sannsynligvis etter at Lorck overtok. I 1823 ble det taksert til 2550 spesidaler. Ved branntaksten i 1837 er det tilføyd ”nu i serdeles com-

Figur motstående side: ”Geometrisk Cart over Gaarden Dahlen i Strinde Fogderie, opmaalt og tegnet ved E. Heltberg”. Opphavsmannen er sannsynligvis Elias Heltberg (f. ca. 1771) som var militæroffiser i Trondheim. Merk at kartet er orientert med øst opp. Kartet er udatert, men har med flere bygninger som var borte ved branntaksten i 1823 og er sannsynligvis fra begynnelsen av 1800-tallet. Da var arealet av gården vel hundre dekar. I midten ser vi gårdstunet med renessansehagen og landskapshagen. Gårdstunet var hestekoformet med materialhus i nord, våningshus i vest og fjøs i sør. Bak materialhuset lå en hvelvet potetkjeller med hus over. Den lille bygningen bak fjøset er stabbur. Ved siden av er en inngjerdet bygning som var borte i 1823. Midt i landskapshagen er et åttekantet lysthus som i dag står på folkemuseet på Sverresborg. Av de øvrige bygningene er det bare våningshuset som ennå eksisterer. De oppdelte jordstykkene sør for fjøset er bær- og grønnsakshage. Den lille bekken ved bærhagen kom ned bakken der Persaunvegen går i dag. Bygningen over bekken er sannsynligvis et vaskehus der de vaska klær.

Kartet tilhører Tambartun kompetansesenter, Melhus.

plet Stand, indvendig for endeel panelet, malet og betrukket, samt udvendig bordkledt og malet” og taksten forhøyet til 3900 spesidaler. Det står ikke hvilken farge huset hadde, men gårdsregnskapet forteller om store innkjøp av blykvitt til kvitmalning. Huset står fremdeles og er i daglig bruk, men med én etasje mindre og fullstendig ombygd innvendig. Nord for og i vinkel med hovedbygningen lå et underlig langt og smalt (45 m x 4,5 m) ”materialhus” med vedskjul og utedo. Den gang var landskapet mye mer åpent enn i dag, og sannsynligvis var huset plassert på denne måten for å gi le for nordvesten i hagen. Bak lå en muret hvelvkjeller (potetkjeller) og en brønn med brønnhus. Alt dette er borte i dag. Fjøset og stabburet sto sør for hagen. Heltbergs kart viser også et inngjerdet hus vest for stabburet, men det var borte ved branntaksten i 1823. Det samme var et lite hus over bekken vest for fjøset. I stedet var det kommet en ny bygning som ikke er med på kartet. Det var ei lita husmannsstue der husmannsfamilien bodde. Stua lå rett sør for hovedbygningen og hadde ei grunnflate på 11,5 m x 6,5 m og valmet tak. Stua står fremdeles og brukes til bokhandel og kontorer.

Til gården førte alléer fra sør og vest. Veien fra vest kom fra Ladebrua/Jægershvile og fulgte samme trasé som Stjørdalsvegen i dag. Mellom hovedbygningen og husmannsstua var det plankegjærde med port der veien kom inn på tunet. Veien mot sør gikk opp på skrå forbi hjørnet av det som i dag er

Dalen hageby og videre opp langs østside av Lerkehaugen til landeveien (Rønningsbakken). Den siste delen av veien eksisterer ennå som tilførselsvei for Rønningbakken 36 og 40 og Innherredsveien 143. I tillegg var det gangvei over naboeiendommene Rosenlund og Saksenborg opp til landeveien til byen. Den var det litt uenighet om, men i 1838 ble det inngått forlik som ga oppsitterne på Dalen rett til å bruke veien mot at de vedlikeholdt ei grind mellom gårdene. Grinda var stengt med lås som både Dalen og Rosenlund hadde nøkkel til.

Hagen og lysthuset

Som andre lystgårder rundt Trondheim, fikk Dalen et storslått hageanlegg. Hagen er detaljert avbildet i Heltbergs kart og beskrevet av arkitekt Sverre Pedersen i 1911¹¹ og kunsthistoriker Carl W. Schnitler i 1916¹². Vi vet ikke nøyaktig når hagen ble anlagt, men det må ha vært rundt 1800. Anne Marie Borander forteller at det i 1950 ble felt en ask i hagen med 137 årringer, og antar derfor at hagen ble anlagt ca. 1813¹³. Men alle trær i hagen behøver ikke være like gamle¹⁴, og hagen kan like gjerne være anlagt før. Den sentrale delen av hagen lå foran hovedbygningen og var 130 m lang og 30 m brei og avgrenset på hver side av snorrette rekker med bøketrær. Hagen var holdt i renessansestil med rette gangveier som delte hagen i rektangulære felter omgitt av hekker. I midtpartiet var det på Schnitlers tid usymmetriske (Schnitler skriver ”stilløse”) slyngveier som brøt den strenge re-

nessansestilen, men Heltbergs kart viser en fullstendig symmetrisk renessansehage. Bakerst var det to lindelysthus (lindetrær plantet i ring) forbundet med rosenhekk. Disse er ikke med på Heltbergs kart, men ble omtalt som "levende lysthuse" ved branntaksten i 1823.

Nord for renessansehagen lå en liten landskapshage med mer naturlig preg. Her sto det et åttekantet lysthus i louiseseize-stil med utsikt over Ladalen og Lusbekken. Lysthuset ble revet i 1915 og gitt til folkemuseet på Sverresborg, der det står ennå. Det har også vært plantet trær utenfor selve hagen. Mest iøynefallende er tre store hestekastanjer som nå pryder østfasaden av det nye undervisnings- og kontorbygget fra 1998. Ellers står det både eik, alm, ask, lind, lønn og lerketrær på eiendommen. I dag er det bare rester igjen av den gamle renessansehagen. Noen av bøketrærne mot nord står fremdeles, men i dårlig forfatning. Den tilsvarende rekken mot sør ble felt da blindeskolen ble bygd i 1910-1912. Ennå står noen trær fra hagens midtparti, blant annet et par prektige blodbøker. Den groveste og mest forgreinite av dem kalte blindeskolelevene Gammel-Erik og brukte den til å klatre i. Torleiv Eidem var elev ved skolen i 1927-1934 og forteller¹⁵:

En annen fritidsbeskjeftigelse vi hadde, var parken. Det var sånn opp og ned med om vi hadde lov å være der eller ikke. Det gikk i perioder, det. Det var

Det gamle lysthuset med sine karakteristiske eggformede vinduer. Lysthuset sto i landskapshagen, omtrent der Stavne-Leangen-banen går i dag. Da arkitekt Sverre Pedersen var på Dalen på begynnelsen av 1900-tallet, var huset i sterkt forfall. "Det lille lysthus i parken er nu omtrent blæst ned. Jeg fikk heldigvis tat et bilde av det, da det var nogenlunde helt og den største del av taket endnu sat paa det. For det er efter min mening en av de aller bedste frembringelser trøndersk snekkerkunst har at opvise. ... Inde i parkens dunkelhet lyser dette lille hvite tempel festlig op, mens det spidse tak fremhæver sig ved sin sorte farve". I 1915 ble lysthuset revet og gitt til Trøndelag Folkemuseum der det ble satt opp igjen i 1934. Foto: Sverre Pedersen.

ikke alltid vi fikk lov å være i parken, men så var det noen år det var lettere. Det var spesielt en blodbøk som nærmest var elsket av guttene. Den klatra vi opp i og der holdt vi hemmelige møter. Høyt opp i blodbøken. Det var en fin plass.

Til venstre: Blindeskolen brukte den gamle hagen på flere måter. Her er det kroppsøving med tauklatrang mellom bøketrærne. I bakgrunnen ser vi en utrangert buss og et flyskrog som elevene brukte å leike i. Flyet var et Fairchild Cornell som hadde vært brukt som treningsfly ved Little Norway (Canada) under andre verdenskrig. Foto fra 1966. Schrøderarkivet, Trøndelag Folkemuseum.

Til høyre: Mange av trærne i hagen er i dårlig forfatning. Her fyller skolens vaktmester Jomar Aas to av bøketrærne med sement for å hindre videre råteangrep. Ca. 1980. DMMHs arkiv.

Gården solgt på auksjon

Christian Lorck døde i 1828, men enken Elen Birgitte beholdt Dalen så lenge hun levde. Da hun døde i 1846, ble både gård og innbo solgt på auksjon. Før auksjonen ble alt innbo registrert av en takstmann. Lista eksisterer ennå og er på 18 tettskrevne sider og gir et detaljert bilde av hva som fantes i husa¹⁶. I fjøset var det elleve kyr og én okse. Alle kyrne er nevnt ved navn, som Hjertelin, Salgås, Dalros, Laura og Velkommen. I stallen sto det to hester, en brun vallak på 20 år og en annen vallak på 15 år. Den eldste var verdsatt til 12 spesidaler, men madame Lorck hadde vært glad i den gamle

sliteren og hadde bestemt at den skulle skytes i stedet for å selges til fremmede. Løsoere i fjøset var blant annet hestevogner og langsleder, ploger og harver, melkebøtter og melkesiler. Beholdere med timoteifrø vitner om kultureng, og glass og materialer til mistbenk forteller om intensiv grønnsakdyrking. 20 ljàer og 12 sigder tyder på at det var mange hender som hjalp til i onnene, og på låven var det 2000 våg høy, 250 våg havrehalm og 125 våg bygghalm. I potetkjelleren var det 50 tønner poteter og på stabburet 25 tønner havre, 10 ½ tønne bygg og 2 tønner erter.

Hovedbygningen var overdådig møblert med bord og stoler, speil og skap. Mange av møblene var av eik eller mahogni, stolene med skinn- eller hestehårstrekk. Ei regning fra samme år viser at det hadde vært en mann og polert møblene i tre dager¹⁷. Dessuten hadde det vært en urmaker og reparert to slagur og trukket opp to taffelur. Skap fantes av mange slag, blant annet et tobakksskap med kritt Piper. Andre skap var fylt med kopper og kar, og i ett rom var det ikke mindre enn 12 dusin flattallerkener og 3 ½ dusin djuptallerkener, foruten tallrike asjetter, mugger og fat. Ellers var det tallerkener av blått og kvitt københavnsk porselen, kaffekanner, tekanner, karafler, sukkerskåler og porselenskopper til å drikke sjokolade av. Det var heller ikke mangel på glass - 57 vinglass, 26 dessertglass og 86 andre glass sto spredt omkring i huset. På veggene hang det over 160 malerier fordelt på en rekke rom. På soveromma var det speil i forgylte rammer og senger med og uten

omheng. Sengetøyet besto av dundyner og sengetepper, åkle, hodeputer og fjærbolstere. Til sammen var det innbo og løsøre for 1823 spesidaler, og auksjonen strakte seg over åtte dager. Selve gården ble solgt 6. februar 1847 til dattera Johanna Dorthea (Doris) Lorck for 8050 spesidaler.

Dalen blir kapellangård

I 1852 ble det opprettet ny stilling som residerende kapellan i Strinda¹⁸. Da var Dalen ledig og til salgs og aktuell som embetsgård for kapellanen. Doris Lorck forlangte 8500 spesidaler for gården, og det var mer enn Kirkedepartementet var villig til å betale. Også stiftsdireksjonen var skeptisk og mente at gården var alt for flott og kostbar for en kapellan.

“... der vil udkræves ikke ringe aarlige Udgifter til det betydelige og kostbare Haveanlæg paa Gaarden, hvis det ikke skal forfalde, saavel som til Vedligeholdelse af de i stor Stil opførte Bygninger

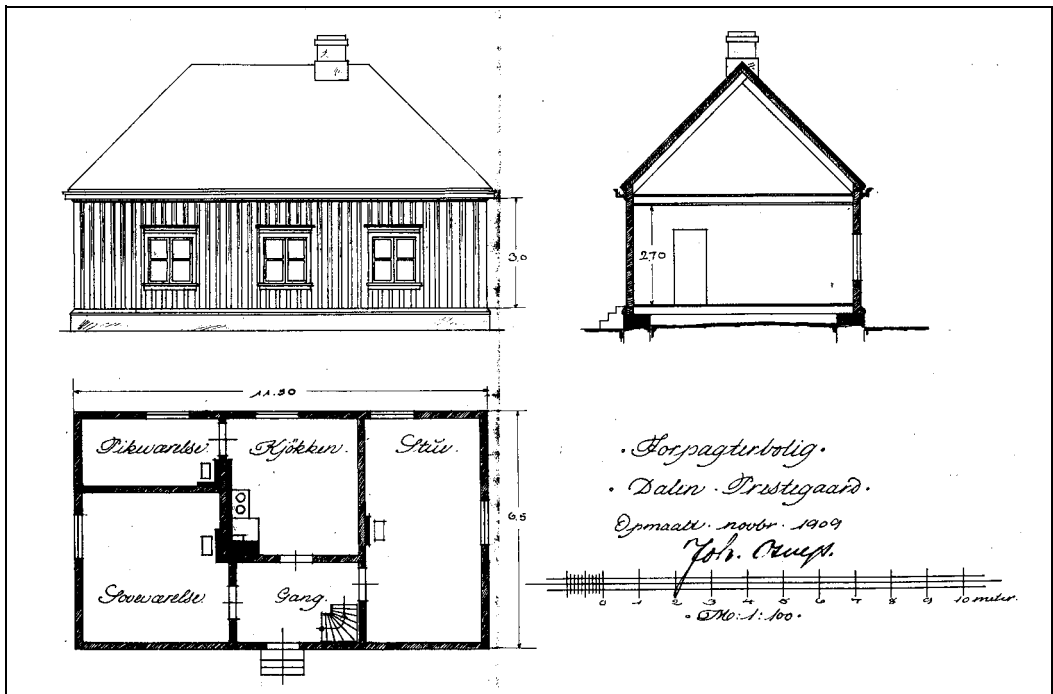

Dette er det eldste bildet vi kjenner av kapellanboligen (ca. 1870). Vi ser fasaden mot vest. Legg merke til alléen som til høyre i bildet går inn på tunet mellom kapellanboligen og forpakterboligen. Kopi fra Universitetsbiblioteket i Trondheim.

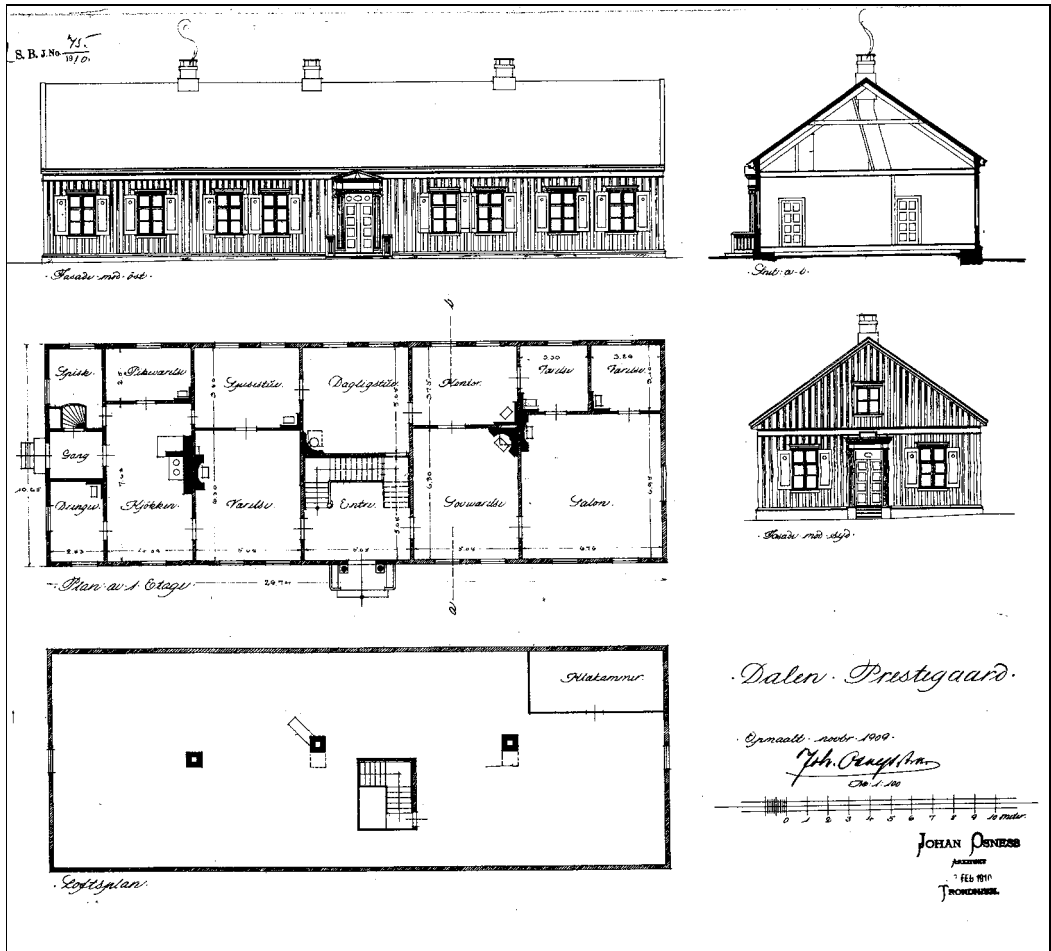

af hvilke især Vaaningshuset er for stort og mindre passende for en Præstebolig”¹⁹. Likevel ble det innledet forhandlinger, og til slutt klarte departementet å presse prisen ned til 7500 spesidaler. Nå ble gården kjøpt med midler fra Opplysningsvesenets fond. Den første kapellannen som bodde her, var Thomas Hirsch. Departementet ville erstatte den store hovedbygningen med en mindre og mer passende bygning, men Hirsch foreslo i stedet å ta ned andreetasjen og legge nytt saltak over førsteetasjen. Dette ble bifalt av departementet, og våren 1853 var arbeidet i gang. “Jeg er saa fri her ved ærbødigst at anmode om den høie Stiftsdirectionens Medvirkning til at det bidrag af 527 Spd 11 Sk som er tilstaaet mig til Istandsettelse og Forandring af

Bygningerne paa Capellangaarden Dalen i Strinden, maatte blive mig udbetalt. Arbeidet er nemlig paabegynt og vil blive fortsat med al mulig Kraft, hvorved næsten daglige Udtællinger ville fornødiges”, skreiv Hirsch i februar 1853²⁰. Andreetasjen ble kjøpt av apoteker Robert Hirsch (bror til Thomas) og satt opp som bolig på hans sommersted Vangslund på Elgeseter²¹. Her sto den ombygde overetasjen fra Dalen i mer enn hundre år før den brant ned²². Ved folketellinga i 1865 finner vi Hirsch med kone og seks barn, dreng og to tjenestepiker i hovedbygningen, og forpakteren og hans familie i husmannsstua. Av husdyr var det 3 hester, 16 kyr og 1 gris, og utsæden var 1/8 tønne hvete, 3/8 tønne rug, 2 tønner bygg, 7 ½ tønne havre og

Forpakterboligen oppmålt av Johan Osness i 1909.

Kapellanboligen ble oppmålt av arkitekt Osnes i 1909. Sammen med en detaljert branntakst fra 1868 gir oppmålingen et godt bilde av hvordan kapellanene bodde. Hovedinngangen på østfasaden førte til en rommelig entré og videre inn til dagligstua. Lenger inne var det spisestue og salong, soverom og kontor. Salongen ble beskrevet som en "donikket [= rappet] og tapetseret Hjørnestue, hvori en 4 Etages Jernkakkellovn i Nische". Denne ovnen ble i branntaksten ført opp som "den skønne 4 Etages Ovnen" og taksert til 18 spesidaler. Også de andre romma var innredet med etasjeovner, men ingen så fine og kostbare som i salongen. Kjøkkenavdelinga lå for seg sjøl med egen inngang fra sør. Her var det kjøkken og spiskammer og værelser for kjøkkjenten og gårdsgutten. Under kjøkknet var det muret hvelvkjeller med nedgang fra kjøkkengangen, ellers var bygningen kjellerløs. Loftet var uinnredet bortsett fra en klesbod.

11 ½ tønne poteter. I 1866 fikk Hirsch ny stilling og ble etterfulgt av Ole Andreas Tangen Krogness. En branntakst fra 1868²³ forteller hvordan bygningene på gården var på den tid.

Dalen hadde gjerdeplikt mot naboeiendommene, men gjerder var kostbare å vedlikeholde, og både Hirsch og Krogness forsøkte å få gjerdeplikten opphevet. Gjerder var unødvendige, hevdet de, fordi kyrne var tjoret. Dessuten var gjerdene utsatt for vedtyveri. ”Gjerder ville paa disse Kanter nær en fattig Befolkning, som stadig trenger Brænde, vistnok aldrig kunne holdes uden stadig Risiko for, at de blive bortstjaalne om Vinteren, saa at de paa det Nærmeste maa fornyes aarligen, hvilket selvfølgelig i en Egn, hvor gjerdesfang er kostbart, vil volde alle Vedkommende en uforholdsmæssig Byrde”, skreiv Hirsch i en uttalelse til stiftsdireksjonen²⁴. Mot landeveien (Rønningsbakken) var det imidlertid steingjerde.

I 1873 vedtok Stortinget å bygge jernbane mellom Trondheim og Storlien (Meråkerbanen). Fra Lademoen og østover skulle banen gå langs sørsida av Dalen. På Dalen førte dette til at to store områder mellom jernbanen og Labekken ble avskåret fra resten av gården. For å sikre atkomst til disse, ble det bygd planovergang nedenfor hovedbygningen og gangbru lenger øst på eiendommen (der Dalen hageby ligger i dag)²⁵. Omtrent på samme tid ble parsellen Lerkehaugen nedenfor Rønnings-

Hovedinngangen til kapellanboligen. Dette bildet er fra 1952, men inngangen så likedan ut da arkitekt Sverre Pedersen var her på begynnelsen av 1900-tallet: ”Av de talrike eksempler [på inngangsportaler med overlys] kan nevnes et fra Dalen prestegaard. Det er et av de nyklassiske portaler, men et av de friest formede. Her består overlyset av 3 aapninger, hvorav 1 elliptisk og 2 cirkulære. Paa hver side av denne indgangsdør staar et stort asketræ”. I dag er trærne borte og de gamle dørene og overlysvinduene erstattet med nye.

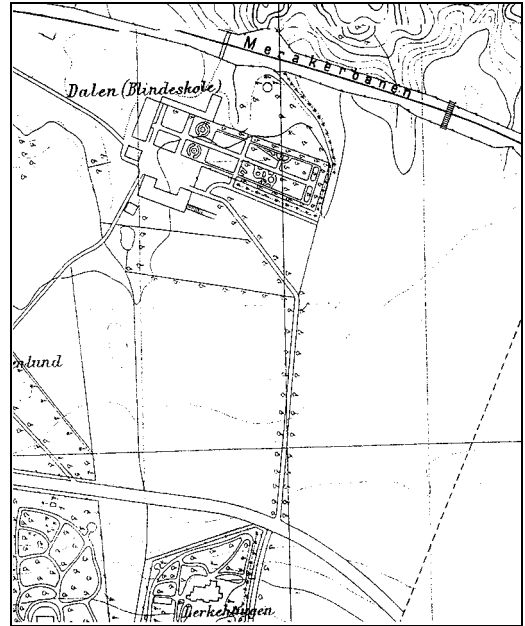
Foto: Frits Moen, UBiT C9/765.

bakken solgt fra for kr 2500. Rundt 1900 ble landeveien til Innherred lagt om slik at den kom nedenfor Lerkehaugen og avskar områdene øst og vest for Lerkehaugen fra resten av gården. Disse områdene (Rønningsbakken 40-48, Innherredsveien 143-149 og Persaun-

vegen 1) ble seinere solgt fra, slik at den nye Innherredsveien ble ny grense mot sør.

Kapellangården blir solgt

Den hurtige veksten av byen rundt forrige århundreskifte gjorde det mindre påkrevd med kapellangård, og 26.-27. okt. 1900 ble det holdt synsforretning på Dalen med tanke på salg²⁶. Da var arealet (utenom veier) 209,2 dekar. Dreneringen var dårlig, men ellers var jorda lett-drevet og kunne fø 16-18 kyr og 3-4 hester. Bygningene var imidlertid i dårlig stand. Verst var det i fjøset, der midtpartiet manglet grunnmur, novene var råtne og taket utett. Uthuset nord for hagen var ikke stort bedre. Her var det vedskjul og do, men kapellanen opplyste at "privetet i regnveir fylles med vand og vedboden af samme grund bliver mer og mer umulig som saadan. Ved stadig støtte er denne "Materialbod" indtil nu holdt opreist, men under enhver storm er der frygt for, at den skal falde overende". Et annet problem var vatn. I fjøset var det installert pumpe fra karussdammen, men i hovedbygningen måtte de bære vatn fra brønnen i skråninga mot Ladalen. Her dannet det seg issvuller i nedgangen om vinteren. I tillegg manglet gården vaskerom. Den enkleste måten å få til dette på, var å forlenge forpakterboligen med et påbygg mot vest. Men alt kosta, og departementet ville bruke minst mulig penger på vedlikehold så lenge det var usikkert med salg. Takstmannen vurderte landbruksverdien av gården til 45 - 50 000

Utsnitt av "Kart over Trondhjem med byggebelte, utgivet ved Trondhjems Stadskonduktørkontor 1909". Kartet viser Dalen like før blindeskolen ble bygd. Ennå brukte folk fra gårdene omkring å gå gjennom gården når de skulle til kirka på Lade. Bak fjøset ser vi karussdammen og bekken som forsynte den med vatn. Med tillatelse av Byantikvaren.

kroner, men markedsverdien var betydelig større. "Det synes dog utvivlsomt, at dette smukke sted med beliggenhed midt i landstedsstrøg, 15 minutter fra sporveiens endestation og bl. a. forsynet med stor, smuk park bør tillægges en ikke ganske liten spekulationsværdi. Eiendommen bør derfor efter mit skjønn holdes i væsentlig høiere pris, selv om følgen heraf – som jeg er tilbøielig til at antage – skulde blive den, at den indtil videre bibeholdes som prestegård. Som passende minimumspris har jeg tenkt mig kr 60 000". Etter noen års betenk-

Blindeskolen under oppføring, 1911. Øverst ser vi arkitekt Johan Osnes i forgrunnen. Det nederst bildet viser bygget fra nord. Ennå sto fjøset på sin opprinnelige plass sør for hagen. Under låvebrua var det utedo med låvebrua som tak. Kopi fra Universitetsbiblioteket i Trondheim.

ning besluttet departementet å selge gården til Thoning Owesens legat som ville bruke eiendommen til skole for blinde. 1. mai 1906 ble gården overdratt for 60 000 kroner.

Dalen offentlige skole for blinde

I 1886 var det opprettet en privat skole for blinde på Gløshaugen. Den ble seinere overtatt av staten og midlertidig flytta til Klæbu i påvente av en mer sentral plassering i nærheten av byen. Med kjøpet av Dalen fikk skolen den plasseringen de ønsket. Eiendommen var betydelig større enn det skolen hadde bruk for. Derfor ble det bestemt å legge 40 mål til skolen og forpakte bort eller selge resten av jorda.

I 1909 ble det utskrevet arkitektkonkurranse om ny skolebygning. Da tidsfristen gikk ut, hadde det kommet inn 36

forslag²⁷. Vinnerutkastet het ”I Dalens skjød” og var en monumental murbygning som trondheimsarkitekten Johan Osness sto bak. Byggekomiteen bestemte seg for å legge skolebygningen sør for hagen, men slik at de unngikk å rive fjøset først. ”Derved kan forpagteren indtil videre benytte denne ladebygning og saaledes undgaa at bygge ny hvorom der har været ført forhandlinger”²⁸. Byggearbeidet starta 21. sept. 1910, og to år seinere sto skolebygningen ferdig. Bygget kosta 379 000 kroner, et enormt beløp på den tid. Avstanden til fjøset og stabburet var så knapp som det gikk an, og begge bygningene måtte flyttes før skolen kunne tas i bruk. Fjøset ble flytta øst for hagen mens stabburet fikk plass på gårdsplassen foran. Etter planen skulle den gamle hovedbygningen (kappellanboligen) ominnredes til bestyrerbolig, med dette ble forandret, og i stedet ble det reist en ny og romslig be-

Blindeskolen med bestyrerboligen til høyre. I bakgrunnen ser vi stabburet, kapellanboligen og vaktmesterboligen med taket under reparasjon. Veien foran hovedbygningen er den gamle gårdsveien som gikk opp langs Lerkehaugen til Rønningsbakken. DMMHs arkiv.

Da blindeskolen overtok, ble kapellanboligen innredet med verksteder. Øverst ser vi snekkerverkstedet i et tidligere soverom (nærmest) og salongen (bak). Nederst ser vi utstillingslokale for elevarbeider i et tidligere sideværelse (foran) og spisestua (bak). Tømmerveggene mellom romma er skåret vekk, men de flotte ovnene og ovnsnisjene er ennå på plass. Bildene er tatt før 1925. Schrøderarkivet, Trøndelag Folkemuseum.

styrerbolig øst for skolebygningen.

Skolen var planlagt og bygd som kombinert barneskole og yrkesskole, barneskole for barn fra det nordafjelske Norge og yrkesskole for menn fra hele landet. Planløsningen var på mange måter langt forut for sin tid. I første etasje var det klasserom, kontorer, dagligstuer, leseværelse og bibliotek. Spisesalen lå midt i bygningen og skilte mellom barneavdelingen i østfløya og yrkesskoleavdelingen i vestfløya. I andre etasje var det musikkrom, gymnastikksal, vaskerom, sykeavdeling og sovesaler. Plasseringen av sovesalene var det delte meninger om. "Selvfølgelig vilde det været at foretrække at de mandlige og kvindelige elever hadde sovet enten i hver sin etage eller i hver sin ende av bygningen. Imidlertid antar jeg at den foreliggende plan vel maa kunne passere", uttalte en representant fra Kirke- og undervisningsdepartementet²⁹. I kjelleren var det verksteder og trykkeri der de produserte bøker i punktskrift. Dessuten inneholdt kjelleren sentralfyr, bad og et av landets første innendørs svømmebassenger.

Det første skoleåret var det 29 elever ved barneskolen og 36 elever ved yrkesskolen. I barneskolen fikk elevene undervisning i kristendomskunnskap, norsk, skriving (punktskrift og blyantskrift), regning, naturkunnskap, historie,

Blindeskolen hadde et av landets første innendørs svømmebassenger i kjelleren, men vatnet var kaldt og innbød ikke til langvarige opphold. Bassenget var i bruk til midten av 1980-tallet. I dag er det datarom her.

Schrøderarkivet, Trøndelag Folkemuseum.

geografi, engelsk, musikk, gymnastikk, svømming og handarbeid. Yrkesskolen ga opplæring i snekker- og skomakerfag, madrass- og møbelstopping, korgmakeri, børstebinding og musikk med pianostemming og organisteksamen. Orgelet sto i gymnastikksalen og var tegna av arkitekt Osness og bygd av brødrene Torkildsen, Åsen. Korgmakerverkstedet lå i kjelleren, mens de andre verkstedsfaga fikk plass i den gamle kapellanboligen. Våren 1914 inviterte skolen til omvisning, og byens aviser var fulle av lovord over hva de fikk se. "Elevene arbeider selv det skotøi de trenger. I snekkerverkstedet arbeides alle slags møbler og bruksgjenstande for øvrig, og i kurvmakerverkstedet arbeides stoler, kufferter, vugger, klækurver og mange andre ting; alt er forbausende pent og nitid utført, og hvis man trenger slike ting, kan man ikke faa kjøpt bedre

Snekkerverkstedet på loftet i hovedbygningen. I dag er det kontorer her. Schrøderarkivet, Trøndelag Folke-museum.

Korgmakerverkstedet lå i kjelleren under hovedbygningen der det er kantine i dag. Her ble det produsert stoler, korg-er, vog-ger og koffert-er i forskjellige former og størrelser. Schrøderarkivet, Trøndelag Folke-museum.

Skomakerverkstedet på loftet i kapellanboligen mot sør. Bildet er udatert, men må være tatt før yrkesskolen ble nedlagt i 1925. Universitetsbiblioteket i Trondheim.

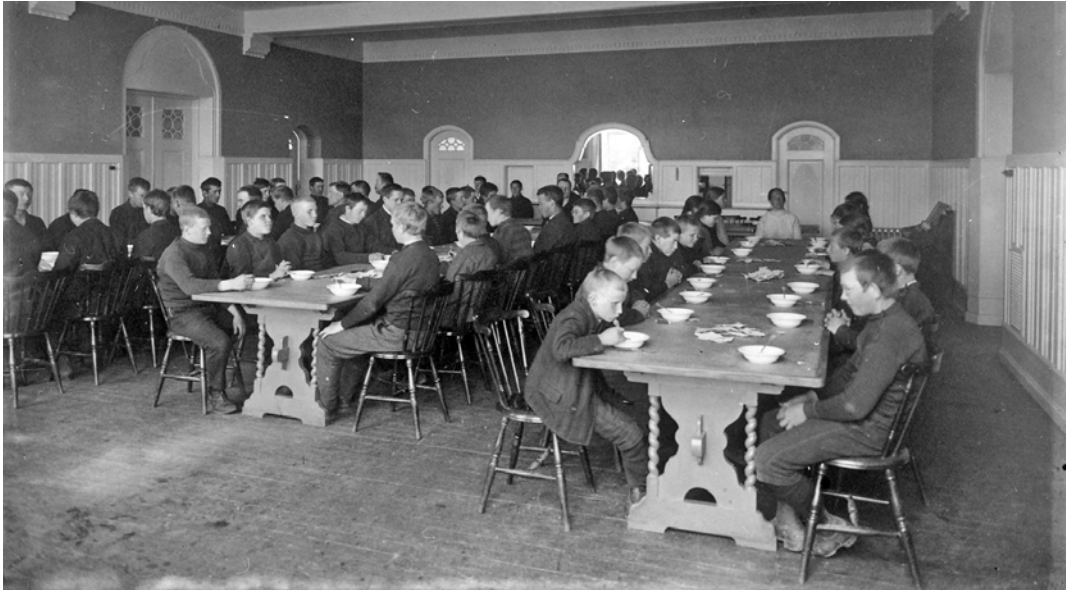
andre steder. For tiden er der ogsaa utstillet haandarbeider, som er utført av smaapikerne, og som ogsaa er værd at se³⁰.

Dagligliv på blindeskolen

Oppholdet på blindeskolen rommet både glede og sorger. Glede ved samværet med andre barn i samme situasjon, men samtidig savn av foreldre og søsken som ofte bodde på en helt annen kant av landet. De fleste elevene reiste heim bare i sommerferiene, og det har nok vært mang en ulykkelig gutt og jente som har grått seg i søvn på sovesalene på Dalen. Svaksynte Tordis Bratseth var ni år da hun begynte på skolen i 1923.

Jeg syntes Dalen var et slott, men det

var et uoverkommelig slott. For det var så mange store saler og alt var så stort og gedigent. Det virket overveldende på meg på en negativ måte. ... Det andre som virka veldig negativt på meg, var sovesalen. Vi var 24 jenter på salen og senga mi var plassert midt på golvet. Det står for meg som et kval. Jeg lengtet veldig mye hjem, det kan jeg med en gang si, og jeg følte trang til å gjemme meg bort i en krok. For å få gråte litt i fred. Det var umulig midt på golvet. ... Vi hadde skøytebane, og vi hadde veldig mange sparker. De kom fra en forening i Oslo. Det var ikke noe terreng for sparring på Dalen, men vi lurte oss til å renne ned under undergangen [ved Engstykket], men det var ulovlig. Vi som så litt, styrte. Vi sparka også i Innherredsveien, for det var ingen trafikk

Som på andre internatskoler, fikk mat og måltider en sentral plass i skolehverdagen. Her har fotografen fanget situasjonen idet noen av elevene folder hendene i bønn mens andre har begynt å spise. Borda og bufféen var tegna av arkitekt Johan Osness. Schrøderarkivet, Trøndelag Folkemuseum.

Dalen og Lademoen sett mot vest, 1936. Høyet er kjørt i hus og kornet står på staur. Veien til høgrø i bildet er den gamle gårdsveien fra Dalen til Engstykket (omgitt av park). Fra Engstykket fortsatte veien under jernbanen og videre til Ladebrua. Den kvitmalte villaen til venstre for veien er Lindegården (i dag Thoning Owesens gt. 6), som var frasolgt Dalen.

Foto: Widerøes Flyveselskap. Universitetsbiblioteket i Trondheim.

Landlig idyll på Dalen, 1935. Universitetsbiblioteket i Trondheim.

utenom noen hester. Jeg likte skøytebanen best. Skolen hadde en del skøyter til utlån. Jeg var så opptatt av skøytene at når jeg gikk inn og skulle spise middag, hadde jeg skøytene mellom knærne for jeg skulle skynde meg ut igjen, før det ble lekselesing. Vi hadde også mye ballkasting. Noen av elevene hadde baller. De som ikke så noen ting, var også med, de fikk stå nærmere veggen. ...

Vi spiste kveldsmat kl. 7. Hver kveld om vinteren var det høytlesing etter kveldsmaten, først for de minste til kl. 8, og fra kl. 8 til ½ 9 for oss som var større. Klokka 9 skulle det være stilt på sovesalen. Vi stjal oss til å lese punktskrift på

senga. Vi gikk på biblioteket i Kongeveien og lånte bøker. Jeg hadde ikke tid til å lese på dagen for jeg var så mye ute, men etter vi hadde lagt oss, så la vi boka under teppet. Det var ikke så godt å kontrollere. Jeg husker at jeg i 5. klasse leste "Keiser og Galileer". Det var ikke så mye å velge i. Vi som var leseinteresserte, leste det som var.

Torleiv Eidem begynte på Dalen fire år seinere og hadde samme erfaring med overfylte sovesaler og fartsfylt leik på skøytebanen om vinteren.

Det var å ligge på en sovesal med opp til 25 gutter fra første til tredje klasse

Elevflokket samlet foran spisesalen, ca. 1935. Schrøderarkivet, Trøndelag Folkemuseum.

Fra undervisningen ved blinde-
skolen.

Øverste bilde: Regneundervis-
ning med geometriske figurer
og Taylors regnetavle. Lærer er
O. E. Wist som var styrer fra
1917 til 1931. Schrøderarkivet,
Trøndelag Folkemuseum.

på samme sal. Det var liksom litt rart til å begynne med, det første året. Det var en del gråt og tenners gnissel om kveldene da, av folk som lengta hjem rett og slett. Det var ingen til å komme og ta dem i handa. Det var jo folk som hadde inspeksjon og fikk oss til sengs og påså at vi vaska oss og sånt og la oss, og ferdig med det. Det gikk på tur å be fadervår høyt og det var anstrengende nok å bli hørt på en sånn stor sal og alle hørte heller ikke etter, vi lå og småprata. Jeg må ta med en episode jeg husker. Det var en av inspektrisene som var ganske rask i replikken og bra temperament i. Det var en som lå og mumla og leste fadervår da, og de andre guttene lå og prata. Så blei ho sint, for det skulle jo høres etter, så trampa ho i golvet og ropte: "Pokkers onga som itj kan ti still når dæm læs fadervår!". ... Om vinteren var det skøytebanen, da, som lå på øst-sida av skolen den gangen, mot bestyrerboligen. Der var det forresten ei turnstang og et klatrestativ som vi brukte mye. Skøytebanen syntes jeg var det fineste som var. Det var jo spennende hver vinter å få til brukbar is, og vaktmesteren stod om kveldene og sprøyta vann. Vi fikk være med på det og ble skikkelig gjennombløte og gjennomspekte, men når det endelig ble is, så hadde vi en virkelig herlig tid. I fri-minuttene rakk vi jo ikke å bruke isen, men etter middagen hadde vi litt fri. Skolen hadde slike gammeldagse hornskøyter med reimer på. Det var en gave den hadde fått en gang i tida. Den store sorgen var jo hver søndag når det

var god skøyteis, og vi måtte stille opp og gå i Lademoen kirke. Vi gikk to og to med en inspektrise som var med og leda oss. Det var sikkert ikke noe lystelig syn. Folks syn på handikappede i det hele tatt har jo forandret seg. Det var vanlig når vi kom gående i støvler som var slått med skobesparere, de var kanskje ikke så godt kledd andre folk heller da, men vi var bøtt på kryss og tvers. Og det stod gjerne en gjeng med unger i nærheten av kirka, og det første ropet vi hørte, var: "Nei sjå, no kjæm blindin-gan og ska åt kjerka"³¹.

Kapellanboligen bygges om

Mange av yrkesskoleelevene var godt voksne menn, og kombinasjonen barneskole og yrkesskole var ikke alltid like heldig. I 1925 ble yrkesskolen nedlagt og flytta til Oslo, og barneskolen i Oslo overført til Dalen. Dermed ble Dalen eneste offentlige barneskole for blinde, med 90 elever det første året etter omorganiseringen. Etter hvert ble det også innført nye skolefag, som skolekjøkken, esperanto og sanseøvelser. Den gang sto esperanto sterkt som internasjonalt språk blant blinde. Sanseøvelser gikk ut på å la barna kjenne på ulike materialer som metallstenger, lodd, tøybiter, sand-papir og annet. Det skulle gi utvidet sanseerfaring og utvikle fingerferdighet og følsomhet.

Uten yrkesskole var det ikke lenger bruk for verkstedene, og i 1926 ble det besluttet å bygge om den gamle kapellanboli-

Kapellanboligen etter ombygginga i 1926, da den symmetriske østfasaden ble brutt med ny kjøkkeninngang til høyre. Hovedinngangen var flankert av to asketrær, kjøkkeninngangen på sørgavlen av to hestekastanjer. Bilde fra Strinda bygdebok (1939).

gen til lærerbolig med leilighet i hver ende. Nå ble bygningen totalt forandret innvendig. Samtidig ble det gravd ut kjeller under "nordre leilighet" med nedgang fra en ny kjøkkeninngang på østfasaden. I byggemeldingen står det at den nye kjøkkeninngangen skulle innfattes på samme måte som den opprinnelige kjøkkeninngangen mot sør, men det kunne ikke hindre at den symmetriske østfasaden ble brutt. I 1936 fikk kapellanboligen igjen ny funksjon. Da hadde det lenge vært ønske om en særskilt småskoleavdeling for de yngste barna ved skolen. Det skulle lette overgangen fra heim til skole og gjøre oppholdet triveligere. Noe nybygg hadde ikke skolen råd til. I stedet ble det bestemt å bruke kapellanboligen, og de

nye lærerleilighetene ble uten vesentlige forandringer tatt i bruk som klasserom og internat for de to nederste klassetrinna. Etter dette gikk kapellanboligen under navnet "småskolen".

Andre verdenskrig

Den tyske okkupasjonen i 1940 skulle få alvorlige følger for skolen. Flyplassen på Lade lå rett på den andre sida av Laldalen og var et opplagt bombemål. Derfor ble det bestemt å evakuere skolen og bringe elevene i sikkerhet et annet sted.

Vi var til sammen 77 elever da krigen kom. Vi la oss den kvelden også som vanlig. Vi skulle være stille og i seng kl. 8.00. Om natta våknet vi av at det fløy fly over oss. Vi var i den alderen at vi

Etter at tyskerne beslagla skolen, ble vaktmester Lars Nervik og familie boende i vaktmesterboligen de første åra av krigen. I bildet til venstre ser vi dattera Edith (f. 1938) og en tysk soldat på vakt foran boligen. Skilderhuset sto rett utenfor soveromsvinduet på det sørøstlige hjørnet av huset. Bak soldaten står en stor hestekastanje som vokste helt inn til veggen. Privat foto (ca. 1941) utlånt av Magnhild Nervik Bromstad.

syntes det var spennende. I senga ved siden av meg lå en som het Sigurd Rognland fra Skogn. Han ble veldig redd og begynte å kaste opp. Vi hentet betjeningen og han ble kjørt på sykehuset. Han døde før han kom dit. Han hadde fått sjokk. Dagen etter så kom det beskjed om at vi skulle flytte fra skolen. Det kom flere busser som vi ble stablet inn i, og vi visste ikke hvor vi ble kjørt. Da vi kom inn i bussen, sang vi: "Så samles vi på Dalen i det gamle hønsehus". Den dagen sang vi liksom som et farvel til Dalen. Vi ble kjørt til Klæbu. Alle jentene ble innkvartert på det som i dag er Hallsetheimen. Vi [guttene] ble innkvartert på et ungdomslokale i nærheten. Det husker jeg godt, og det gjorde et voldsomt inntrykk på meg. Første kvelden kom det en bonde med et stort lass med halm som ble kastet utover hele gulvet i storsalen. Vi sov da et par netter i halmen³².

Den korte avstanden til flyplassen gjorde blindeskolen attraktiv som forlegning for tyske soldater, og den 25. mai 1940 ble bygningene og 60 mål av eendommen beslaglagt og inngjerdet med piggråd. I tillegg ble det satt opp boligbrakker på jordet foran hovedbygningen. Thorbjørn Sivertsen var 11 år da familien flytta fra midtbyen til Thoning Owesens gate 17 og fikk brakkeleiren rett utenfor stuedøra³³.

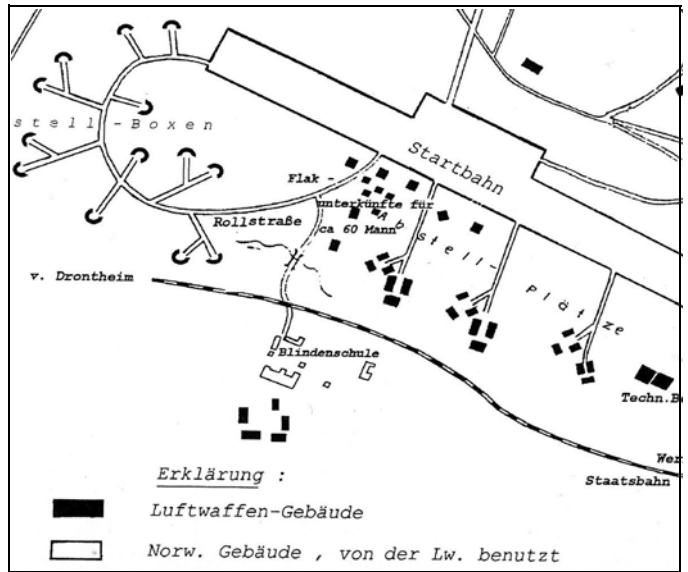
Det var som å flytte på landet. Fra kjøkkenvinduet så vi rett ut på et jorde, og bak det kunne vi se den majestetiske murbygningen hvor blindeskolen holdt til. I utgangspunktet så jo dette ut til å bli en fredelig plass på jord, men nei, i tiden som kom ble det en voldsom aktivitet i nabolaget. Blindeskolen ble beslaglagt og klargjort som husvære for personell tilhørende det tyske flyvåpen,

og på jordet utenfor våre vinduer begynte man å bygge "tyskbrakker", 5 eller 6 i tallet, også disse beregnet for flyvåpenets personell. Rundt blindeskolen og brakkene ble det montert et gjerde bestående av spanske ryttere: kraftige stokker i kryss med piggrådhinder som skulle hindre uvedkommende å komme inn på det militære området.

Men piggrådsperringene hindret ikke ungene i nabolaaget i å komme i kontakt med soldatene.

Gutta i gata hadde kontakt med tyskerne fra første dag. Vi lærte oss fort å si på tysk "hast du Bonbon?" som ofte resulterte i en liten dropspakke eller andre søtsaker. En høstkveld vi var ute og lekte, ble min venn Rolf og jeg kontaktet av to nordmenn som spurte om vi greide å komme oss inn i den tyske brakkeleiren. Noe vi svarte ja på, det var to plasser de slanke guttekroppene kunne smyge seg under de spanske rytterne og piggråden, noe vi hadde gjort flere ganger tidligere for å forsøke å få tak i bongbong. De to mennene spurte om vi kunne ta med noen esker med sardiner inn i leiren og høre om det var mulig å få til en byttehandel – sardiner mot tobakk. Som takk for hjelpen skulle vi få to esker hver. Rolf og jeg snek oss

Utsnitt av tysk kart over flyplassen på Lade som viser hvor integret Dalen ("Blindenschule") var i flyplassforsvaret. Luftvernsbrakkene foran hovedbygningen er gjengitt i større målestokk enn de andre bygningene på eiendommen. Fangebrakkene lenger vest på eiendommen hørte ikke med til luftforsvaret og er ikke inntegna på kartet. Etter Hafstad, T.J. 1997. Trondheim flyklubb 50 år.

inn i leiren og kontaktet vår venn Obergefreiter Franz, som sammen med noen av hans venner åpnet en av eskene for å smake på produktet, som så ut til å falle i smak. Det ble gjort avtale om to eller tre sardinesker for en pakke Brinchmann røketobakk. Det var ikke snakk om noe stort kvantum, så varene kunne fraktes i lommene. Etter endt oppdrag fikk Rolf og jeg vår avtalte belønning, som øyeblikkelig ble fortært. Det var sardiner i olje som smakte ekstra godt. Rolf og jeg deltok flere ganger i denne byttehandelen, som brått ble slutt uten at vi vet hvorfor. Kanskje det ble for stort svinn på hermetikkfabrikken?

For å lette atkomsten til flyplassen, bygde tyskerne vei fra Dalen med bru over Ladalen. Samtidig begynte de å anlegge ny jernbane mellom Stavne og Leangen som kom rett over den gamle landskaps-hagen. I dag er veien borte, men en avstengt jernbaneundergang nedenfor kapellanboligen viser hvor den gikk. Ifølge Strinda bygdebok ble det innredet fangerom i kjelleren og hovedbygningen underminert med 4500 kg sprengstoff. Det siste må vi kanskje ta med en klype salt, 4500 kg sprengstoff er mer enn nok til å sprengre en hel bydel i lufta. Det falt også to bomber over eiendommen, og inngangsdøra i hovedbygningen ble beskyttet med maskingeværild fra et alliert fly.

Krigsfangeleiren

Tyskerne installerte seg også lenger vest på eiendommen. I Konsul Lorcks gate 16 kom det offisersbrakke med tilfluktsrom i kjelleren, og i Thoning Owesens gate 8-10-12 fangeleir for russiske krigsfanger med en rekke brakker og et ca. 4 m høgt gjerde av kraftige tømmerstokker og stålnetting og piggråd. Fangene levde under streng bevoktning, og måtte hver dag marsjere ned til Nyhavna der de utførte tvangsarbeid på Dora.

Jeg erindrer godt disse fangene som to ganger pr. dag marsjerte forbi huset vårt til og fra arbeid. Det var et trist skue. Tynne, slitne og alvorlige menn i meget dårlig bekledning, noe som vekket vår medfølelse. Beboerne i Thoning Owesens gate gjorde hva de kunne for å

gi en hjelpende hånd i form av en liten matpakke eller et klesplagg. Vi var litt engstelige når vi skulle kaste gavepakker til fangene idet det var noen av de tyske vaktene som var vakter i ordets rette forstand. De ropte og skrek og hadde en meget truende opptreden. Men vi fant raskt ut at noen av de tyske vaktene ikke hadde samme adferd, og jeg husker spesielt en som faktisk ga oss et lite hint om at nå var det fritt fram å kaste gavepakkene inn i fangetoget. Som takk fikk du et lite vink og et smil fra den heldige som hadde fått gaven. Smilet fra noen av fangene virket nesten skremmende, idet de blottla noe vi ikke hadde sett før, lynende blanke tenner av stål. Av og til kunne det hende at det kom en gjenstand i retur fra fangetoget. Det var for eksempel fine graverte sigaretttui i aluminium, flotte sigarettmunnstykker og forskjellige dyrefigurer pent utskåret i tre.

Fra naboeiendommen Lindegård (Thoning Owesens gt. 6) var de vitne til at en fange ble henrettet ved hengning, og i de første kaotiske dagene etter frigjøringen så fangene sitt snitt til å ta livet av en av sine egne som hadde samarbeidet med tyskerne.

I fangeleiren var det en russer som skilte seg ut i kraft av sin størrelse, usedvanlig stor og iført en tyskliggende uniform. Det var en brutal type og han var raus med kilevinker og spark til sine medfanger. Det var vel en overløper idet vi kunne se at han hadde stor

Dalen med Ladalen, 1951. Ennå satte Ladalen sitt tydelige preg på landskapet. Her rente ungene på ski om vinteren, og pinseaftnen var det bål med kaffe og kaker ved bekken. På den andre sida av dalen lå flyplassen på Lade. Hit anla tyskerne vei med bru over Ladalen som var i bruk i flere år etter krigen. Stavne-Leangen-banen ble påbegynt under krigen, men ikke ferdig før 1957. På bildet ser vi at jernbanebrua over Thoning Owesens gate er uferdig. Fire- og seksmannsboligene langs Thoning Owesens gate står der det var krigsfangeleir under krigen. I Konsul Lorcks gate 16 står en tysk offisersbrakke som siden er blitt påbygd. I forgrunnen Lilleby smelteverk (til venstre) og Engstykket (i midten, omgitt av park).

Utsnitt av foto av Widerøes Flyveselskap. Universitetsbiblioteket i Trondheim.

frihet og kunne bevege seg uten vakt utenfor leiren. Umiddelbart etter frigjøringen kunne vi se at hans medfanger hadde hevet seg. På hvilken måte kjenner jeg ikke til, men overløperen var tatt av dage og lå til skue på appellplassen inne i russerleiren. Få dager etter frigjøringen ble alle beboerne utenfor fangeleiren buden på en tilstelning inne i russerleiren. De hadde laget en liten utendørsscene og vartet opp med eget sangkor og orkester med selvlagede strengeinstrumenter - og å synge, spille og danse, det kunne de, så det var en fryd så vel for øye som øre.

Da kjelleren under Thoning Owesens gate 10 ble gravd ut etter krigen, fant de levninger etter to krigsfanger som ble overført til kirkegården i Ila³⁴.

Etter krigen

Da krigen var slutt, ble blindeskolen rekvirert av engelske tropper, og først ved juletider 1945 kunne skolen frigis til sivil bruk. Da var bygningene fullstendig nedslitte og måtte repareres fra kjeller til loft. Særlig hadde det gått livlig for seg i skolens festsal der musikkinstrumentene hadde fått hard medfart. Orgelet var så ødelagt at det ikke lot seg reparere og måtte erstattes med nytt i 1962. Også ut-

Dalen sett fra Innherredsveien, februar 1951. Grensa mellom Falkenborg og Dalen framstår som ei grøft med trær på begge sider. Her har KBS-senteret parkeringsplass i dag. Eiendomsgrensa så likedan ut på Thomas Hirschs tid hundre år tidligere: ”Hva nu Grændserne angaar, saa erindrer jeg, at der mellem Falkenborg og Dalen gikk en Grændsegrøvt, hvis vand gikk til den lille Bæk i Dalen mellem Ringved og Capellangaarden. ... Langs denne Grøvt stod Trær, om jeg ikke husker feil, paa begge Sider”. Ennå finnes rester av grensegrøfta ved ”jernbanetomta” nedenfor Dalen hageby. Schrøderarkivet, Trøndelag Folkemuseum.

vendig var området rasert med maskingeværstillinger og brakker. De fleste brakkene ble revet, men ei ble tatt i bruk som funksjonærbolig og fikk stå til begynnelsen av 1980-tallet. Da kom det barnehage i nærheten og brakka måtte rives. Dessuten ble to garasjer som tyskerne hadde oppført, ombygd til uthus med uværsskur. Uthuset står fremdeles og er i daglig bruk. Høsten 1946 kunne undervisningen ta til igjen, men ennå gikk det mange år før alle skadene var utbedret.

Også brakkene i russerleiren ble revet og hele området vest for skolen solgt til boligformål. Her ble det i åra som fulgte satt opp en rekke boliger (for det meste

firemannsboliger) som utgjør Konsul Lorcks gate 14, Thoning Owesens gate 7-12 og Thrond Nergaards veg 2-6. Konsul Lorcks gate 10 og 12 var frasolgt og bebygd like før krigen. Offisersbrakka i Konsul Lorcks gate 16 ble solgt og ombygd til bolig og skredderverksted. I dag holder Trondheim Tomatis-senter til her.

Låvebrannen

Etter krigen var det slutt med dyrehold på Dalen, men jorda ble fremdeles forpaktet bort til korn- og grasproduksjon. Forpakteren bodde på Baldershage der han dreiv gårdsbruk med dyr, men høyet oppbevarte han i den gamle låven på Dalen. 25. januar 1957 gikk bygningen

opp i flammer. Brannen ble oppdaget av tre jenter som var ute og lekte om kvelden. Slik opplevde den 12-årige dattera til vaktmesteren brannen³⁵:

Jeg og en del andre barn var ute og lekte bak skolebygget om kvelden. Klokken ringte kl. 21 som varslet om at skolens elever skulle inn for å legge seg. Vi skulle gå hver til vårt, og da vi kom rundt huset på gårdsplassen, stoppet vi og så tilfeldigvis bort til låven, fikk se en nydelig farge i et vindu på låven, og diskuterte om det kunne være gjenskinn av solnedgangen over Fosenalpene. Men nei, lyset beveget seg, og vi skjønnte at det var brann i låvebygningen!

Vi sprang rundt og varslet, og brannvesenet ble tilkalt. Det ble en underlig kveld, og masse mennesker strømmet til for å bivåne det hele. Heldigvis var det ikke dyr der inne. Noen damer var opp-tatt av det, og spurte oss om det oppholdt seg dyr der inne.

- Ja, svarte en av oss, tusenvis.

- Å gid, hvilke?

- Det er rotter fra Ladalen det, var svaret.

Da brannvesenet kom til, var bygningen overtent og ikke til å redde. I stedet prøvde brannmennene å berge de gamle trærne foran fjøset, som også hadde tatt fyr. Neste dag var brannen førstesideoppslag i byens aviser, som mer enn antydte at brannen var påsatt. "Politiet kunne i går kveld ikke si noe om brannårsaken, men regner sterkt med at ilden

kan være påsatt ved uforsiktighet eller forsett av uvedkommende som har søkt tilhold i uthuset. Ved flere anledninger tidligere har bygningen vært hjemmsøkt av slike elementer. Utenkelig er det ikke at det kan ha vært et drikkelag der. Bygningen ligger nokså isolert", skreiv Adresseavisen³⁶. Seinere samme år var det branntilløp på loftet i hovedbygningen. Nå ble de to brannene satt i sammenheng med hverandre og en av skolens elever mistenkt for brannstiftelse.

Uten driftsbygning var det vanskelig å drive jorda videre, og brannen satte punktum for nesten tre hundre års sammenhengende gårdsdrift på Dalen. På begynnelsen av 1960-tallet ble 48 dekar av jorda bortfestet og bebygd som Dalen hageby. Her ble det reist 52 boliger rundt et felles parkområde. Seinere har tomtefesterne fått kjøpe tomtene, men den ubebygde "jernbanetomta" (langs jernbanelinja) er fortsatt i legatets eie.

Dalen blir høgskole

På begynnelsen av 1970-tallet var det politisk flertall for å legge ned landets spesialskoler og integrere barna i den vanlige skolen. Dette stilte nye krav til blindeskolen, som heretter skulle følge opp elevene i deres lokale skolemiljø. Samtidig forelå det planer om ny innfartsvei til byen (E6 Øst) som ville komme til å gå rett gjennom den gamle renessansehagen og "småskolen". Dette gjorde at skolen begynte å se seg om etter nye lokaler, og da de fikk tilbud om

Da barnevernsinstituttet overtok på Dalen, fikk bygningene nye funksjoner. Her ser vi forside av studiekatalogen fra 1978/79 med tegning av hovedbygningen. I kjelleren var det formingsrom og kapell, og den gamle spisesalen ble studentkantine. I andre etasje ble to klasserom slått sammen til bibliotek, mens jentenes sovesal ble naturfagrom. Loftetasjen ble utnyttet til lærerkontorer. Tegning: Merete Helland-Hansen.

tomt i Melhus, ble Tambartun skole, utdanningscenter for synshemmede, bygd og tatt i bruk høsten 1975³⁷.

Da blindeskolen flytta, ble eiendommen (med unntak av Dalen hageby) lagt ut for salg. Pristaksten var 4,7 millioner kroner. Mange meldte sin interesse, både offentlige instanser og private kjøpere³⁸. Blant interessentene var også fire private skoler: Steinerskolen, Kunstsikolen, Barnevernsinstituttet Dronning Mauds Minne og et planlagt kristelig gymnas. Til slutt sto valget mellom gymnaset og barnevernsinstituttet, som begge hadde budt 5 millioner kroner. "Styret ble enig om å tilby Dronning Mauds Minne eiendommen til en pris av kr 5.100.000, dette på gr. av 2 like tilbud", står det i styreprotokollen for Thoning Owesens legat³⁹. Barne-

vernsinstituttet Dronning Mauds Minne (BDMM) var en privat høgskole for førskolelærerutdanning og organisert som en sjølstendig stiftelse innen Den norske kirke. Navnet hadde sammenheng med at skolen var tildelt midler fra Dronning Mauds Minnefond. Dette var en folkegave som var innsamlet etter dronning Mauds død og som skulle brukes til beste for norske barn. Eiendommen Dalen var midt i blinken for skolen, som siden starten i 1947 hadde holdt til i trange lokaler i den gamle bispeboligen i Bispegata 9A⁴⁰. "Styret tar med takk imot tilbudet om å få erverve eiendommen Dalen blindeskole til Dronning Mauds Minne", het det i det enstemmige vedtaket i styret⁴¹. Eiendommen var på 44,6 mål og ble overdratt 1. september 1975. I forbindelse med kjøpet ble det opprettet en egen stiftelse for å forvalte eien-

Stabburet under riving, 1993. Stabburet var satt opp ca. 1830 og sto opprinnelig bak fjøset. Da Dalen ble blindeskole, kom stabburet i veien og måtte flyttes til gårdsplassen foran. Her innredet blindeskolen stabburet med kontorer. Barnevernsinstituttet brukte stabburet som grupperom og lager. Da hovedbygningen fikk nytt tilbygg i 1993, kom stabburet i veien nok en gang og måtte ned. Tømmeret ble solgt som hyttetømmer, men hytteplanene ble aldri realisert, og i stedet endte det tradisjonsrike stabburet som ved. Bygningen bak er en driftsbygning som er satt sammen av to garasjer som tyskerne etterlot seg. Foto: Aase Laila Andersen.

dommen. Den fikk navnet Stiftelsen Dronning Mauds Minne, Senter for kirkelig utdanning (SDMM) og sto som eier av Dalen til 1993.

Det første året ble brukt til oppussing og ominnredning, og høsten 1976 kunne rektor Astrid Vatne ønske 340 gamle og nye studenter velkommen til Dalen. Ennå sto mye arbeid igjen, og det skulle gå tre år før skolen kunne invitere til offisiell åpning. Da var det brukt 5 mill. kroner til restaurering og ominnredning, altså nesten like mye som det hadde kostet å kjøpe eiendommen. Adresseavisen var på besøk ei uke før åpningen i 1979. "I tre år har studentene arbeidet side om side med håndverkere, og fremdeles, en

uke før åpningen, er det malinglukt og stengte rom på grunn av oppussing. Men det skal stå ferdig om en uke. – I forbindelse med åpningen holder vi åpent hus fredag 7. og lørdag 8. september, sier rektor Astrid Vatne, som har fulgt skolen siden dens spede begynnelse i 1947, da det var 20 elever, mot i dag mellom 350-400. Det er første gang her i huset at vi kan holde slikt åpent hus, fordi vi hele tiden har holdt på å bygge om. ... Over hele skolen vil det være utstillinger, av leker og barnetegninger så vel som elevenes prosjektoppgaver og presentasjon av skolen. Det blir aktiviteter for barn og voksne av forskjellige slag, kroppsaktiviteter, formingsaktiviteter, musikkaktiviteter og dukketeater. En gruppe

Vaktmesterboligen (til venstre) og kapellanboligen, 1981. Vaktmesterboligen har gått under forskjellige navn som avspeiler skiftende tiders ansettelsesforhold: husmannsstua, borgestua, drengestua, forpakterboligen, vaktmesterboligen. I 1985 ble huset ombygd til kontorer og siden bokhandel. De siste som bodde her, var skolens vaktmester John Lorentzen med familie. I forgrunnen får sønnen Lars Sverre en tur med skolens hage-traktor. Foto: John Lorentzen.

studenter har også laget en barneteaterforestilling som vises begge dager⁴².

Allerede ved kjøpet av eiendommen var det klart at høgskolen hadde bruk for mer plass, og ved åpningen i 1979 var planene for nybygg klare. ”Det foreligger tegninger og finansieringsplan for nytt bygg som skal gi to gymnastikksaler (og aula), kantine, fem klasserom og 108 hybler. Saken er ennå ikke ferdig behandlet, men man håper å komme i gang med bygging til neste år”, het det optimistisk i reportasjen i Adresseavisen. Men eiendomsstiftelsen SDMM hadde andre planer og ønsket å utvikle Dalen til et senter for kirkelig utdanning. Da Aftenposten snakket med stiftelsens administrasjonssjef ved åpningen, fortalte han at ”det arbeides med forskjellige mulige opplegg, og at det ikke vil vare lenge før gode nyheter vil foreligge⁴³”.

Olavsgården og barnehagen

Nyheten fra eiendomsstiftelsen var et nytt kurs- og konferansesenter som skulle gi andre undervisningstilbud i tillegg til førskolelærerutdanningen som høgskolen ga. I 1982 ble den gamle bestyrerboligen revet for å gi plass til senteret, som fikk navnet Olavsgården og ble tatt i bruk i januar 1983. Bygget inneholdt undervisningsrom, lesesal, spiserom og kapell. Dessuten var det hotellavdeling med 56 senger. Her bodde blant andre biskop Desmond Tutu og hans følge da de besøkte Trondheim i forbindelse med Nobelprisutdelingen i 1984. Senteret ble imidlertid aldri noen suksess, og etter tre års virke måtte driften innstille. I stedet fikk Misjonsbibelskolen i Stjørdal tilbud om å kjøpe eller leie lokalene. Skolen sto på det tidspunktet foran kostbare utbedringsarbeider og takket ja til å leie Olavsgården og flytte til Trondheim⁴⁴. Samtidig ble navnet på skolen forandret til Bibelskolen i Trondheim. Skolen ga både halvårige,

Uteområdet på Dalen innbød til mange sportslige aktiviteter. Her er det volleyballturnering bak det gamle stabburet. Ca. 1979. Fra DMMHs arkiv.

ettårige og toårige kurs, men elevtallet var aldri særlig høgt og svingte mellom 7 og 22. Leieinntektene fra bibelskolen var ikke nok til å sikre driften av eiendomsstiftelsen, og i 1993 måtte SDMM gå til opphør og selge Dalen. Det meste av eiendommen ble overdratt til høgskolen, mens Olavsgården ble solgt til Det Norske Misjonsselskap som fortsatte å drive bibelskolen til 1996. I 1998 ble Olavsgården solgt til Trondheim kommune som bruker stedet som rehabiliteringssenter for eldre.

Samtidig som Olavsgården ble bygd, opprettet eiendomsstiftelsen en barnehage i Thrond Nergaards veg 1. Den

fikk navnet Barnehagen Dronning Mauds Minne og skulle være observasjons- og øvingsbarnehage for høgskolen. Etter at eiendomsstiftelsen gikk til opphør, ble barnehagen overdratt til Trondhjems Asylselskap for kr 1,-. Barnehagen har ca. 80 barn i alderen 0-6 år.

Dronning Mauds Minne Høgskole

I 1981 skiftet barnevernsinstituttet navn til Dronning Mauds Minne, Høgskole for førskolelærerutdanning (DMMH). Dette er fremdeles skolens offisielle navn, men kortformen Dronning Mauds

Glimt fra førskolelærerutdanningen (ca 1979).
DMMHs arkiv.

Minne Høgskole blir like ofte brukt. Tidligere hadde førskolelærerutdanningen vært toårig, men fra midten av 1970-tallet var det mulig å velge treårig løp, og fra 1978 ble all førskolelærerutdanning treårig. Barnehagepraksis hadde en sentral plass i undervisningen.

Ellers var fagkretsen pedagogikk, religion, norsk, sosialfag, naturfag, fysisk fostring, musikk, drama og forming. Studiet ble avsluttet med et halvt års faglig fordypning. Fordypningsenhetene varierte noe fra år til år avhengig av studentenes valg, med administrasjon/

forvaltning, spesialpedagogikk og forming blant de mest populære. Dessuten gikk skolen langt for å kunne tilby fordypning i kristendomskunnskap, sjøl om det var langt færre som valgte denne muligheten.

Studenttallet vokste stadig, og i 1992 var tallet kommet opp i 512. Nå kunne ikke planene om nybygg utsettes lenger. Høsten 1993 kom byggearbeidene i gang, og neste høst sto bygget ferdig. Nybygget rommet auditorier, dramasal, gymnastikksal, grupperom og kontorer, og ble forbundet med hovedbygningen

med en glassoverbygning ("Glassgården") som blir brukt som vrimleområde og aula. Samtidig gjennomgikk hovedbygningen en omfattende ombygging og restaurering. Likevel gikk det ikke mange år før det var behov for enda en utvidelse, og i 1998 ble det reist en frittstående trebygning ("Låven") ved siden av barnehagen. Første etasje inneholder auditorium og spesialrom for drama og naturfag, andre etasje kontorer. Veksten i studenttall har fortsatt og studieåret 2008/09 har skolen 870 studenter og 106 ansatte.

Dalen offentlige skole for blinde, 1930-tallet. Området som skolen brukte, er inngjerdet med stakitt, mens de store jordene foran ble forpaktet bort. Til høyre for hovedbygningen er bestyrerboligen med potetåker foran og bær- og grønnsakshage rundt. Vaktmesterboligen og kapellanboligen ligger skjult bak de store hestekastanjene til venstre for hovedbygningen. Helt til høyre i bildet ser vi fjøset som opprinnelig sto sør for renessanshagen, men som ble flytta hit da den nye hovedbygningen sto ferdig i 1912. Bakerst ser vi Ladalen som avgrenset eiendommen mot nord og som har gitt navn til eiendommen. De lyse jordene mellom jernbanen og Ladalen (på hver side bak renessanshagen) hørte også til Dalen. Postkort utlånt av Jon Kvistedal.

Noter

1. Den mangeårige striden er nærmere beskrevet i Todal, A. 1935. Soga um Lade.
2. Strinda og Selbu tingbok 1: 59a-61b, SAT.
3. Strinda og Selbu tingbok 11: 455a – 458a, 471a-b, 499b-500a, SAT.
4. Strinda og Selbu tingbok 8 (12. nov. 1738 – 10. juni 1741) og Trondheim lagting justisprotokoll 9a (31. juli 1742 – 24. sept. 1742), SAT.
5. Strinda bygdebok (1939):119.
6. Strinda og Selbu pantebok 1A (1B01):199b, SAT.
7. Strinda og Selbu pantebok 1A (1B01): 463b, SAT.
8. Strinda bygdebok (1939):128.
9. I et skriv til stiftsdireksjonen (1851) nevner konsul Lorck et annet kart fra 1827, tegna av kaptein Blom.
10. PA-588, B.026.2.1, SAT.
11. Pedersen, S. 1911. Trøndersk bygningkunst omkring 1800.
12. Schnitler, Carl W. 1916. Norske haver i gammel og ny tid.
13. Borander, A. M. 1977. Plantede løvtrær og større busker i Trondheim. Hovedoppgave i botanikk, Univ. i Trondheim.
14. Sjøl har jeg talt 160 årringer på en hestekastanje som falt under en storm ved årsskiftet 1999/ 2000.
15. Synspunkt 1-2, 1990.
16. Skifte-Acte i Madame E. B. Lorcks Boe. PA-588, B.026-2-1, SAT.
17. Bilag nr. 25 i Skifte-Acte i Madame E. B. Lorcks Boe.
18. Om bakgrunnen for dette, se Strinda bygdebok 2 (1947):124.
19. Innstilling fra stiftsdireksjonen, datert 6. mars 1852. Prestegårdsserien B II 486, RA.
20. Prestegårdsserien B II 486, RA.
21. Branntakst 2. sept. 1856.
22. Artikkel om Thomas Hirsch, Adresseavisen 16. juli 1955.
23. Lensmannen i Strinda, Branntakstprotokoll I (1862-1874):97a-99a, SAT.
24. Brev til stiftsdireksjonen fra Hirsch og Krogness (1867). KUD, prestegårdsserien B II 486, RA.
25. Strinda og Selbu sorenskriverembete, pantebok 16aII:337b, SAT.
26. KUD, prestegårdsserien B II 486, RA.
27. Konkurransse om tegninger til ny blindeskole paa "Dalen" ved Trondhjem. Særtrykk av Teknisk ukeblad, 1909.
28. Tambartun skole, forhandlingsprotokoll 1910-1914 (Y2:1), SAT.
29. Uttalelse fra kirke- og undervisn.dept. 18. mai 1910, Tambartun skole TB:1, SAT.
30. Nidaros 19. april 1914.
31. Synspunkt 1-2, 1990.
32. Fortalt av Andreas Vikan, elev ved blindeskolen 1939-1944.
33. Thorbjørn Sivertsen, pers. medd.
34. Harald Pedersen, Thoning Owesens gt. 10, pers. medd.
35. Magnhild Eline Nervik Bromstad, pers. medd.
36. Adresseavisen 26. jan. 1957.
37. Forsbak, Ø. Et historisk tilbakeblikk på blindeundervisningen i Norge. Artikkel i Fosse, P. og O. G. Klingenberg (red.). 2008. Pedagogiske og psykologiske perspektiver på opplæring av synshemmede.
38. Sak 12/74, styreprotokoll Thoning Owesens legat.
39. Sak 1/75, styreprotokoll Thoning Owesens legat.
40. Lillemyr, O.F. Kort historikk. Artikkel i Søbstad, F. og B. Leinum (red.). 1997. Tradisjon og fornyelse i førskolepedagogikken.
41. Sak 17/75, styreprotokoll BDMM.
42. Adresseavisen 30. aug. 1979.
43. Aftenposten 29. aug. 1979.
44. Ueland, K. Frå Stjørdal til Trondheim. Artikkel i: Skolen ved kilden. Misjonsbibelskolen/ Bibelskolen i Trondheim. 1989.
45. Asbjørn Hirsch, pers. medd.

Gatenavn med tilknytning til Dalen

Flere gater i området har navn med tilknytning til Dalen, men bare **Dalen hageby** har navn etter eiendommen. Denne gata går gjennom boligområdet med samme navn.

Thoning Owesens gate fra Engstykket til Ranheimsvegen er oppkalt etter godseier Johan Widerøe Thoning Owesen (1804-1881). Mora var irsk, mens faren var fra Flensburg og kjøpmann i Trondheim. Da mora døde, ble gutten sendt til besteforeldrene i Irland der han vokste opp. Atten år gammel kom han tilbake til Trondheim og kjøpte Leira gods, som han opparbeidet til et mønsterbruk. Han ble meget formuende, men giftet seg aldri og førte et tilbaketrukket liv på Leira. Før sin død sørget han for å fordele formuen mellom forskjellige veldedige formål, og avsatte et betydelig beløp til et legat for blinde. Det var disse pengene som gjorde det mulig å kjøpe Dalen og bygge Dalen offentlige skole for blinde.

Konsul Lorcks gate fra Thoning Owesens gate og vestover er oppkalt etter Frederik Christian (vanligvis kalt Fritz) Lorck (1815 - 1901) som var sønnesønn av Christian Lorck og som brukte Dalen som sommersted. Han var aktivt med i det offentlige liv og var en periode ordfører i Trondheim. I tillegg var han belgisk konsul.

Thomas Hirschs gate går langs Lademoen kirkegård. Thomas Conrad Hirsch (1813-1889) var den første residerende kapellan i Strinda og bodde på Dalen fra 1853 til 1866. Ifølge familietradisjonen fant han seg aldri helt til rette på Dalen, som han syntes lå for langt ute på landet⁴⁵.

Brian Smiths gate fra Rønningsvegen til Persaunvegen er oppkalt etter Brian Crone Ridder-vold Smith (1852-1919) som var den siste kapellanen som bodde på Dalen. I hans tid ble eiendommen av folkevittigheten kalt Chateaubriand. Brian Smith var aktiv på mange områ-

der og satt blant annet i styret for Thoning Owesens legat.

Thron Nergaards veg er en sidevei til Thoning Owesens gate og het fram til 1965 Blindevegen. Thron Nergaard (1876-1956) var lærer ved blindeskolen i en årrekke. Han var særlig opptatt av sang og musikk, men hadde også mange andre kulturelle interesser.

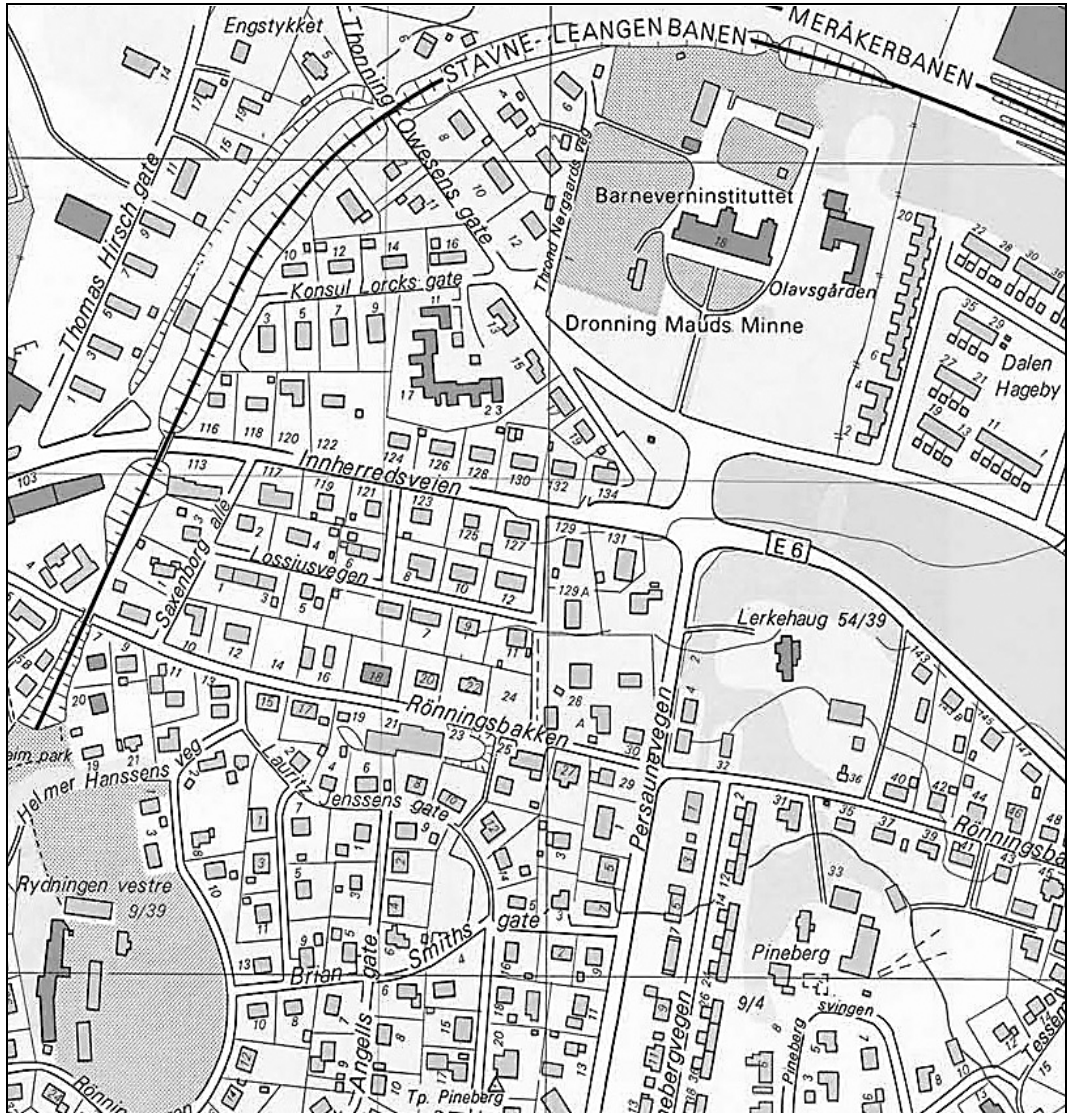
Så lenge det var blindeskole på Dalen, sto det en byste av Thoning Owesen ved innkjørselen til skolen. I dag står bysten ved Tambartun kompetansesenter på Melhus. DMMHs arkiv.

Forkortelser

SAT: Statsarkivet i Trondheim

RA: Riksarkivet

Kjell Furuset er biolog og arbeider som høgskolelektor ved Dronning Mauds Minne Høgskole.

Utsnitt av gatekart fra 1981. Gjengitt med tillatelse fra Kart- og oppmålingsavdelingen, Trondheim kommune.